

SOITON ILOA JA MUSIIKIN LUMOA
Yhteissoiton vaikutus lapsen soittomotivaatioon ja
luovuuteen soittoharrastuksen alkuvaiheessa

Hanna Kupari
Jyväskylän yliopisto
Musiikkikasvatus
Maisterintutkielma
Kevät 2017

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä – Author Hanna Kupari	
Työn nimi – Title Soiton iloa ja musiikin lumoa Yhteissoiton vaikutus lapsen soittomotivaatioon ja luovuuteen soittoharrastuksen alkuvaiheessa	
Oppiaine – Subject Musiikkikasvatus	Työn laji – Level Maisterintutkielma
Aika – Month and year Kevät 2017	Sivumäärä – Number of pages 63
Tiivistelmä – Abstract	
<p>Yhteissoiton avulla luodut musiikilliset elämykset ovat tärkeä osa lapsen musiikkiharrastuksen mielekkyyttä soittoharrastuksen alkuvaiheessa. Tässä työssä tutkin, kuinka yhteissoitto lasten sinfoniaorkesteri Trombissa vaikuttaa lapsen soittomotivaatioon, kuinka pienet lapset kokevat orkesterisoiton ja kuinka Trombi tukee lapsen luovuutta. Neljän opettajan haastattelun avulla selvitin, kuinka he kokevat orkesterisoiton oppimisen tukena. Tutkin myös sitä, antaako Trombi soittajille musiikillisen ilon ja elämyksen. Vuorovaikutus ja yhteisöllisyys ovat myös tärkeässä osassa orkesterin toimintaa, joten tutkin myös sitä, kuinka ne näkyvät harjoituksissa.</p> <p>Tutkimus toteutettiin tapaustutkimuksena Jyväskylän ammattiopistolla vuonna 2015-2016. Tutkimusaineistoksi sain Jyväskylän ammattiopiston tekemän INKA-tutkimuksen tulokset. Lisäksi haastattelin neljää ammattiopistolla toimivaa soitonopettajaa, jotka ovat aktiivisesti mukana Trombin toiminnassa.</p> <p>INKA-tutkimuksessa selvisi, että yhteissoitto koetaan mielekkääksi soittotuntien lisäksi. Teke- mieni haastatteujen pohjalta kävi ilmi, että kaikki haastattelemi opettajat kokevat yhteissoiton tärkeäksi osaksi soittoharrastusta. Yhteissoiton avulla lapsi oppii monenlaisia tärkeitä taitoja, joita ei yksin soitettaessa välttämättä opi, muun muassa vuorovaikutukseen ja yhteisöllisyyteen liittyviä taitoja.</p> <p>Tutkimuksen päätyttyä orkesterissa tehtiin opettajavaihdos, mikä vaikuttaa olennaisesti orkesterin tulevaisuuteen. Orkesterin uusi suunta ei ollut vielä selvillä, mutta toiminta jatkuu seuraavana lukukautena.</p>	
Asiasanat – Keywords Motivaatio, yhteissoitto, luovuus, opetussuunnitelma, kokonaisvaltainen musiikinoppiminen, yhteistoiminnallisuus, musiikillinen kehitys	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopisto, Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos	
Muita tietoja – Additional information	

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO	4
2	LASTEN SINFONIAORKESTERIORKESTERI TROMBIN KUVAUS	5
2.1	LUOVUUS JA SEN TUKEMINEN.....	6
2.2	ORFF-PEDAGOGIIKAN MERKITYS.....	9
2.3	VUOROVAIKUTUS JA ARVIOINTI OSANA ORKESTERITOIMINTAA	11
2.4	TARINASÄVELTÄMINEN.....	13
3	SOITTAMISEN MOTIVAATIO LASTENORKESTERISSA	16
3.1	SOITTAMISEN MOTIVAATIO JA SIIHEN VAIKUTTAVIA TEKIJÖITÄ.....	19
3.2	YHTEISMUSISOINNIN MERKITYS	22
3.3	YHTEISTOIMINNALLISUUDEN PERIAATTEET TROMBIN TUKENA.....	24
4	KOKONAISVALTAINEN MUSIIKINOPPIMINEN	26
4.1	TROMBI-ORKESTERI TUKESSA 5–8-VUOTIAAN LAPSEN MUSIIKILLISTA KEHITYSTÄ.....	29
4.2	MUSIIKKIHARRASTUKSEN VAIKUTUS LAPSEN KEHITYKSEEN	33
4.3	OPETUSSUUNNITELMAT TROMBIN TUKENA.....	36
5	TUTKIMUSASETELMA	40
5.1	AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	40
5.2	TUTKIMUSMENETELMÄNÄ LAADULLINEN TAPAUSTUTKIMUS	42
5.3	TUTKIJAN ROOLI JA TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS.....	43
5.4	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	44
6	TUTKIMUKSEN TULOKSET	46
6.1	YHTEISSOITON VAIKUTUS LAPSEN SOITTMOTIVAATIOON	46
6.2	YHTEISSOITTO SOITONOPETUKSEN RINNALLA	47
6.3	OPETTAJIEN KOKEMUKSET SIITÄ, KUINKA LAPSET KOKEVAT ORKESTERISOITON.....	48
6.4	ONGELMIA JA HAASTEITA LASTEN ORKESTERITOIMINNASSA	48
6.5	TROMBI LAPSEN LUOVUUDEN TUKIJANA.....	49
6.6	VUOROVAIKUTUKSEN JA YHTEISTOIMINNALLISUUDEN MERKITYS.....	50
6.7	OBSERVOINNIN TULOKSET.....	50
6.8	INKA-TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	51
7	POHDINTA	58
	LÄHTEET	61
	LIITE 1 HAASTATTELURUNKO OPETTAJILLE	63

1 Johdanto

Kiinnostuin Jyväskylän ammattiopistolla toimivasta lasten sinfoniaorkesteri Trombista, kun kuulin orkesterin toimintaperiaatteistaan. Olen valmistunut Jyväskylän ammattikorkeakoulusta sekä varhaisiän musiikinopettajaksi, että huilunsoiton opettajaksi ja näiden koulutusteni myötä koen Trombin toiminnan erittäin tärkeäksi. Trombi toimii minulle tärkeiden pedagogisten periaatteiden mukaisesti. Itse arvostan lapsen kokonaisvaltaista musiikinoppimista, niin soitonopetuksessa kuin yhteissoitossakin. Lapsi oppii paremmin, kun kokee musiikin koko kehonsa kautta. Tässä työssä etsin vastauksia kysymykseen, miten yhteissoitto vaikuttaa lapsen soittomotivaatioon soittoharrastuksen alkuvaiheessa, kuinka lasten sinfoniaorkesteri Trombi tukee lapsen luovuutta ja kuinka opettajina voimme näihin vaikuttaa. Trombin tärkeä tavoite on luoda lapsille musiikillisia elämyksiä ja soiton iloa, musiikillista lumoa. Kuinka tämä onnistuu, sitä yritän selvittää. Lisäksi pohdin musiikin vaikutusta lapsen kehitykseen kokonaisvaltaisesti, etenkin, koska lasten sinfoniaorkesteri Trombi harjoittelee hyvin kokonaisvaltaisesti ottaen vaikutteita Orff-pedagogiikasta.

Hyvät musiikkikokemukset kantava läpi koko elämän, vaikka esimerkiksi vastaanottavaisena konserttiyleisönä, toteaa Näppäripedagogiikan kehittäjä Mauno Järvelä (2014). Kun musiikin harrastamisesta on jäänyt positiivinen kuva ja on saatu onnistumisen kokemuksia, soittoharrastus on helppo aloittaa myöhemmässä vaiheessa. Tärkeintä on herättää rakkaus musiikkia kohtaan ja avata ovet musiikin harrastamiselle ja oman musiikki-identiteetin rakentamiseen. (Järvelä 2014, 32.)

Yhteissoitto vaikuttaa paljon lapsen kehitykseen soittajana. Trombissa opitaan muun muassa kuuntelemaan muita, opitaan kuuntelemaan ja noudattamaan ohjeita sekä saadaan kokea yhdessä konserttielämys, jonka lapset ovat itse säveltäneet ja sanoittaneet. Tämä on parhaillaan sitä soittamisen iloa ja lumoa ja siitä muodostuu elämys, joka muistetaan varmasti pitkään.

2 Lasten sinfoniaorkesteriorkesteri Trombin kuvaus

Lasten sinfoniaorkesteri Trombi on Jyväskylän ammattiopiston lasten sinfoniaorkesteri, jossa soittaa 1–3-vuotta soittoa harrastaneita 5–10-vuotiaita lapsia. Orkesteri harjoittelee kerran viikossa tunnin ajan ja esiintyy konserteissa ja matineoissa. Orkesteria johtaa Sirpa Berg, joka toimii ammattiopistolla myös oboensoitonopettajana. Berg kuvailee Jyväskylän ammattiopiston internetsivuilla (2015) orkesterin yhdeksi tärkeäksi tavoitteeksi tunnelman luomisen, erityisesti lumon ja haltioitumisen sekä lapsen luovuuden herättämisen ja innostamisen.

Ammattiopiston internetsivuilla (2015) lasten sinfoniaorkesteri Trombi esitellään seuraavasti:

Lasten sinfoniaorkesteriin ovat kaikkien instrumenttien soittajat tervetulleita. Instrumenttiopettajat ja orkesterin vastuuopettajat tekevät yhteistyötä ja räätälöivät jokaiselle soittajalle sopivat stemmat. Orkesterissa harjoitellaan nuottien lukemista sekä ilman nuotteja soittamista keho- ja sanarytmejä, lauluja ja leikkejä käyttäen oman instrumentin hallinnan kehittyessä harjoittelun myötä. Myös konsertissa esiintyminen tulee tulla mukaan lukien kaikki siihen kuuluvat valmistelut.

Lasten sinfoniaorkesterissa harjoitellaan:

- oman instrumentin soittoa yksin ja yhdessä
- soittamista nuoteista ja ilman nuotteja
- laulua, leikkiä ja liikettä
- sana- ja kehorytmiikkaa
- esiintymisiä konserteissa

Berg kirjoittaa keväällä 2015 blogissaan tunnelmia kuluneesta vuodesta Trombin parissa:

Vauhdikas vuosi Trombin pyörteissä alkaa olla muisteloita vaille valmis. Trombi on Jyväskylässä Siltasalissa kerran viikossa harjoitteleva lasten sinfoniaorkesteri. Ennen vuoden vaihdetta aloitettiin tarinasäveltäminen kuvista, loruista, räpeistä, riffeistä ja laulunpätkistä. Muutamassa viikossa orkesterille syntyi viisi upouutta ja aivan omatekoista laulua, jotka vielä orkesteroititiin koko porukalle.

Trombi esiintyi Sähkö-viikolla maaliskuussa Vireen ja Huhtasuon puhallinorkesterin kanssa yhteiskonsertissa ”Satumetsän tiellä”. Omat sävellykset saivat upeat kantaesitykset! Tiivis oppimistahti senkun jatkui, kun orkesterin kevätjuhlaan harjoiteltiin vielä kolme uutta kappaletta. Do-Re Mi, Lintu ja Tässä tulee Risto Rappääjä -laulut olivat

jo ensimmäisissä teksti-, rytm- ja laulutreeneissä koko porukalle mieluisaa opittavaa. Aika kului harjoituksissa kuin siivillä ja aina tuntui, että emme millään ehdi oppia kaikkea. Orkesterilaisten vanhemmissa on useita jotain soitinta soittavaa isää ja äitiä. Niinpä ideamme oli, että kevätjuhlaan kutsumme kaikki, jotka vain suinkin haluavat, soittamaan lasten kanssa. Ja niinhän meillä istui kenraaliharjoituksessa vanhempia: pari viulistia, neljä klarinetistia, kaksi huilistia, kaksi trumpetistia, es-tuubisti ja käyrätorven soittaja. Lapset olivat tosi ylpeitä vanhemmistaan! Ja soittohan kuulosti ihan mahtavalta. Nyyttäreissä esityksen jälkeen oli aidon riemullinen kevätjuhlan tuntu, herkut maistuivat kaikille ja tarinaa riitti. On suuri ilo ollut tutustua teihin kaikkiin ja musisoida teidän kanssanne. (Berg 2015.)

2.1 Luovuus ja sen tukeminen

Lasten sinfoniaorkesteri Trombin yksi tärkeä tavoite on lapsen luovuuden herättäminen ja tukeminen. Uusikylä (2012, 43) kokoaa luovuuden ajatukset mielestäni erittäin hyvin: ”Luovuus on kuin auringonpaiste: Se lämmittää ja valaisee. Luovuus on kuin ihmisyyttä parhaimmillaan.”

Kuinka alkeisorkesterissa voidaan tukea lapsen luovuutta? Mielestäni hyvä keino tukea lapsen luovuutta on kuunnella ja arvostaa lapsen mielipiteitä ja ehdotuksia liittyen luovaan prosessiin. Jos orkesteri tekee yhdessä luovaa prosessia, kuten esimerkiksi tarinasävellystä, jokaisen mielipiteet ja ehdotukset tulisi huomioida. Näin lapsi saa hyväksytyksi tulemisen kokemuksen ja musiikillinen itsetunto vahvistuu ja lapsi kokee, että hänen panostuksensa on ollut vaikuttamassa suureen kokonaisuuteen.

Uusikylä (2001) toteaaakin, että luovuuden tukemisessa tulisi huomioida lapsen kannustus, arvostus ja sisäisen motivaation tukeminen. Jos kyse on lapsiryhmästä, liian tiukkojen määräaikojen antaminen lasten projektien valmistumiselle tulisi välttää. Näin säästytään kilpailuhengeltä, joka saattaa vaikuttaa lapsen ja vanhemman/opettajan väliseen suhteeseen. Kasvat-taja voi miettiä erilaisia kannustuskeinoja, jonka avulla lapsen luovuutta tuetaan. Toimiiko erilaiset palkkiot ja minkälaisia palkkioita käytetään? Olisiko opettajan tai vanhemman kiitos ja hymy tehokkaimmat palkkiot aineellisen palkkion sijaan. (Uusikylä 2001,18-19.)

Lapsen luovuudelle tulisi antaa tilaa ja vapautta, etenkin silloin kun luovuuden tuloksia aletaan vertailemaan ja arvostella. Tällöin myös lapsen persoonallisuutta tulisi tukea, koska lapsi

saattaa kohdata kritiikkiä ja pettymyksiä. Myös arvioinnin kanssa täytyy olla tarkkana. Opettajan tulisi antaa rakentavaa palautetta sekä työn hyvistä että huonoista puolista. Opettaja ei myöskään voi arvioinnin perusteella leimata lasta hyväksi tai huonoksi. Jokainen lapsi saa erehtyä eikä kukaan ole täydellinen (Uusikylä 2001,18-19.)

Luovat lapset tarvitsevat kasvattajiltaan aitoa ymmärrystä ja tukea. Uusikylä (2012, 235) esittelee kasvattajan kymmenen periaatetta luovan lahjakkuuden edistämiseksi:

1. Ihmiset ovat erilaisia. Lapsia ei saisi kuitenkaan koskaan jakaa hyviin ja huonoihin. Jokaiselle kuuluu oikeus turvalliseen ja hyväksyvään kasvatukseen, joka tukee inhimillistä kasvua
2. Älykkyyden lisäksi on kymmeniä muitakin lahjakkuuden lajeja. Jokaisella tulisi olla oikeus kehittyä kaikilla moraalisesti hyväksyttävillä alueilla.
3. Kasvattajan tulee arvostaa jokaista lasta. Hänen tulee tukea heitä realistisen ja myönteisen minäkuvan rakentamisessa.
4. Kasvatuksen ei tule palvella ensisijaisesti vanhempien, opettajien tai yhteiskunnan vaatimuksia. Nekin toteutuvat parhaiten tukemalla lapsen itsenäistä kasvua ja harrastuneisuutta. Lahjakkuuksia ei pidä leipoa väkisin.
5. On turha leimata yksilöitä lahjakkaiksi tai lahjattomiksi. Kätkettyä lahjakkuutta on vaikea tunnistaa.
6. Lahjakkuuden kehittäminen vaatii vuosien kovan työn. Se onnistuu vain rakkaudesta johonkin erityisalaan, esimerkiksi tieteen, taiteen tai urheilun piiristä.
7. Kasvattajan tulisi tunnistaa lahjakkaiden erityisongelmat. Lahjakkaat lapset eivät ole etuoikeutettuja, vaan monet heistä maksavat mielenterveydellään ympäristön ymmärtämättömyydestä.
8. Lahjakkaat eivät tarvitse sen hienompaa opetusta kuin muut. Hekin ansaitsevat kuitenkin itselleen sopivaa opetusta.
9. Lahjakkailta ei pidä vaatia täydellisyyttä heilläkin on oikeus epäonnistua.
10. Tärkeintä ei ole lahjakkuus sinänsä vaan se oikea, moraalisesti hyväksyttävä käyttö

Koska Trombissa soittaa eri-ikäisiä, taustoiltaan erilaisia ja temperamentiltaan erilaisia lapsia, täytyy opettajien olla hyvin avoimia ja suvaitsevaisia, joskus jopa kekseliäitä. Heidän tulee hyväksyä erilaiset oppijat osaksi orkesteria ja suunnitella toiminta niin, että lapset tuntevat olonsa turvalliseksi ja hyväksytyiksi sillä soittotaidolla, joka heillä sillä hetkellä on. Soittoharrastus saattaa olla tässä vaiheessa herkässä vaiheessa ja opettajien olisikin tärkeää antaa myönteistä ja kannustavaa palautetta aloittelevalle soittajalle, jotta hänelle kehittyisi myönteinen minäkuva musiikin avulla. Vanhemmalla on vastuu siitä, että lapsi lähtee mielellään soittoharrastukseen eikä vanhemman vaatimuksesta. Vanhemman tulisi antaa lapselle tilaa itsenäiselle kasvulle. Tähän Trombi tukee lapsia. Vanhemmat saavat jäädä kuuntelemaan orkesterin harjoituksia, mutta monesti lapset haluavat jäädä harjoituksiin itsenäisesti, ilman vanhem-

pia. Myös konserttipäivä ollaan ilman vanhempia, jolloin lapsella on enemmän vastuuta. Trombissa kaikki soittajat ovat samalla viivalla, koska jokaiselle soittajalle on tehty omat stemmat oman osaamisen mukaan. Näin lapsia ei voida jakaa lahjakkaiksi tai lahjattomiksi eikä lapsi koe itseään ulkopuoliseksi. Jokainen osallistuu orkesteriin omalla panostuksella ja jokaisen panos on yhtä tärkeä.

Mikä sitten vaikuttaa negatiivisesti lapsen luovuuteen? Uusikylän mukaan lapsen oman tahdon nujertaminen ja riippuvuuden palkitseminen ovat omiaan estämään luovaksi kasvamista. Hän myös korostaa sitä, että jos kasvattajat vaativat liikaa tai osoittavat lapselle, että ovat petyneitä lapseen, seuraukset voivat olla ikäviä paitsi luovuuden, myös koko elämän onnellisuuden kannalta. (Uusikylä 2001,18-19.)

Uusikylä (2001) toteaa artikkelissaan, että luovuus on mahdollista jokaiselle, jos siihen annetaan lupa jo lapsena eivätkä vanhemmat ja opettajat tapa luovuutta. (Uusikylä 2001,14.) En usko, että monikaan opettaja tai vanhempi haluaa tietoisesti tappaa lapsen luovuutta, mutta aikuisen ajattelelattomuudella niinkin voi käydä. Jos vanhempi tai opettaja kertoo tarkat säännöt ja ohjeet siitä, kuinka luoda ja mikä on oikein ja väärin, lapsesta voi tulla pelkkä suorittaja, josta on itseilmaisu ja luomisen vapaus kaukana. Aikuisen olisi hyvä muistaa toimia lapsilähtöisesti ja antaa lapselle tilaa ja vapautta luomistyössään.

Jos lapsi joutuu omien yritystensä vuoksi naurunalaiseksi, lapsen luovuus saadaan hyvin nopeasti tapettua. Lapselle tulisi antaa tilaa luoda, kannustaa uuden kokeilemiseen, kuunnella sekä olla läsnä. Uusikylän (2001) mielestä luovuuteen liittyy olennaisesti kaksi asiaa: luodun tuotteen uutuus ja laatu. Uuden tuotteen luomiseen riittää, että synnytetään jotain uutta, mistä tulee sisäisesti hyvä olo ja luomisen vapaus. Luova, lahjakas taiteilija saattaa erottua jo varhain muista erikoislahjakkuutensa ja työnsä korkean laadun perusteella. Musiikkikasvattajien, opettajien ja vanhempien olisi hyvä muistaa lapsen kannustus ja arvostus korkean laadun vaatimisen sijaan, koska vaikutukset saattavat olla elinikäisiä. Lahjakkaasta ja motivoituneesta lapsesta voi vanhempien tai opettajien käytöksen vuoksi tulla ahdistuneita suorittajia, joilta luovuus ja musiikin ilo on tapettu. (Uusikylä 2001, 14-16.)

Lapsen luovuuden, soittoharrastuksen ja ylipäättään musiikista innostumisen kannalta tärkeässä roolissa on koti, koulu sekä soitonopettajat. Mielestäni kodilla on hyvin suuri vaikutus lap-

sen mahdollisuuteen harrastaa musiikkia ja olla luova persoona. Lapselle tulisi suoda mahdollisuus olla kotona aito oma itsensä ja positiivisen kasvatuksen ja vapauden myötä hänellä olisi mahdollisuus kasvaa itseluottavaiseksi ja positiiviseksi persoonaksi. Tästä soitonopettajilla on hyvä pohja jatkaa lapsen kanssa soitonopettelua ja yhteissoittoa yhdessä muiden lasten kanssa.

Uusikylä (2012) toteaa, että ympäristö on tukenut lapsen oman positiivisen tahdon kehittymistä ja tarjonnut jo lapsena samastumiskohteita ja luovan työn malleja. Samalla on odotettu, että lapsi tekee itse omat ratkaisunsa ja on itse vastuussa tekemisistään. Kotoa olisi hyvä tulla kannustavaa palautetta ja ymmärrystä luoville lapsille. Ivalliset huomautukset, kuten esimerkiksi ”ole tavallinen!” ja mikä sinä oikein luulet olevasi” ovat haitallisia luovan lapsen persoonallisuudelle. (Uusikylä 2012, 150.)

2.2 Orff-pedagogiikan merkitys

Laulaminen on ensimmäinen askel yhteismusisoinnille. Koska pienten lasten soitto- ja musiikilliset onnistumisen kokemukset saattavat jäädä vähäisiksi, on tärkeää, että laulu on mukana prosessissa. Laulamalla saatu innostus antaa motivaatiota harjoitella soittotaitoa. (Järvelä 2014, 39.) Kivelä-Taskinen ja Setälä (2006) ovat sitä mieltä, että laulaminen on myös ihmisen ensimmäinen melodinen instrumentti. Se on yksi herkimmistä ja monipuolisimmasta ilmaisun välineistä ja siksi sille tuli antaa tilaa ja huomiota. Laulamisen avulla voidaan harjoittaa lapsen melodian hahmotusta sekä harmoniatajua. ”Monipuolinen äänenkäyttö ja laulu yhdistettynä liikkeeseen ja leikillisiin kaikuharjoituksiin mahdollistaa säveltäjän kehittämisen lapsen lähtökohdat ja kokonaisilmaisulliset tarpeet monipuolisesti huomioiden” (Kivelä-Taskinen ja Setälä 2006, 10.)

Soittamiseen liittyvien valmistavien harjoitteiden avulla on helppo havainnollistaa musiikillisiä elementtejä (muoto, harmonia, melodia, rytmi, tempo, sointiväri, kesto, dynamiikka). Soittamisen ensimmäinen askel on kehorytmit. Kehorytmit ovat olleet mukana Dalcrozen ja Kodalyn pedagogiikassa ja harjoitteissa, mutta laajemmin sitä käytettiin Orff-pedagogiikassa. Orff käytti kehorytmejä herkistämään kehoa rytmin kokemiselle ja pyrkii siihen, että kaikki oli koettu ensin kehon kautta. Esimerkiksi se, mikä aloitettiin taputuksina, siirrettiin pian käsirummuille. (Kivelä-Taskinen ja Setälä 2006, 36.)

Lasten sinfoniaorkesteri Trombissa opitut rytmit ja rytmiostinatot siirretään omaan soittimeen, kuten viuluun, huiluun tai selloon ja joskus rytmit soitetaan djembellä tai laulua säestetään opitulla kehorytmillä.

Orff-pedagogiikan perustana on, että musiikki ja rytmi yhdistetään aina liikkeeseen, tanssiin ja puheeseen. Se ei ole tarkoitettu pelkästään kuunneltavaksi, vaan se on tarkoituksenmukaista vain aktiivisen osallistumisen kautta. Musiikki on tarkoitettu kaikille lapsille lahjakkuuteen katsomatta ja jokainen voi oppia, nauttia ja kokea onnistumisen elämyksiä musiikin ja soittamisen kautta. Orff-prosessissa keskeistä on spontaani, lapsesta itsestään lähtevä improvisointi, jonka pohjalla voi olla tarina, puhe, laulu tai soitto. Prosessi alkaa pala palalta, edeten yksinkertaisesta vaikeampaan ja päätyen yhtenäiseen musiikilliseen kokonaisuuteen. (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piironen ja Mäkinen 2001, 197-198.) Orff-pedagogiikan perustana on, että kokonaisvaltainen musiikinoppiminen liittyy tanssiin, liikkeeseen, teatteriin, puheeseen, lauluun, kehorytmiikkaan ja instrumenteilla soittamiseen ja hän korosti musiikin kokonaisvaltaista oppimisprosessia. Luova tuottaminen kuuluu Orff-prosessiin ja musiikki opitaan soittoharjoitusten yhteydessä, soittimet edistävät luovaa toimintaa ja niiden kanssa myös liikutaan. Trombin toiminnasta löytyy vaikutteita Orff-pedagogiikasta ja ne tulevat esiin muun muassa seuraavassa Ruokosen (2016) kuvauksessa, joka tiivistetysti on seuraava:

- Tilan hahmottaminen ja oman kehon löytäminen ovat ensiarvoisen tärkeitä oppimisprosessin alussa ja lasta rohkaistaan tutustumaan tilaan ja oman kehonsa liikkeiden tutkimiseen.
- Lasten kanssa kuunnellaan, tunnistetaan, keksitään ja tuotetaan erilaisia ääniä, soitetaan ja liikutaan sekä luodaan vähitellen äänistä sellainen musiikillinen muoto, jolla on kesäto, alku ja loppu.
- Musiikin muoto löydetään tilasta, liikkeestä ja musiikista. Liikkeet muodostuvat malkeiksi, tansseiksi ja äänet sävellyksiksi. Imitaatiosta kasvetaan kohti luovuutta.
- Ensimmäiset laulut opitaan kaikumenetelmällä ja siitä edetään omiin kokeiluihin ja äänelliseen keksintään.
- Tärkeää on keskittyneen ja aktiivisen kuuntelukyvyn sekä reaktiokyvyn kehittäminen, musiikillisen muistin ja muodon tuntemuksen vahvistaminen.

- Opettaja ja lapset yhdessä, lapset ryhmissä tai itsenäisesti luovat omia sävellyksiään ja sovituksiaan. Näin kehittyy yhteistoiminnallisuus ja osallisuus, jota yhteissoitto vahvistaa. (Ruokonen 2016, 102.)

Orkesterin yksi tärkeä tavoite on kuuntelukyvyn herkistäminen ja kehittäminen. Orkesteri mahdollistaa erilaisten soittimien kuuntelua ja kehittää äänenvärien ja harmonioiden erottelukykyä. Orkesterissa lapsi kuulee erilaisten soitinten äänet, näkee ne konkreettisesti ja hänellä on mahdollisuus kokeilla kuulemaansa soitinta. Se on tärkeä asia etenkin silloin, kun lapsi ei ole vielä löytänyt mieleistensä soitinta. Kuuntelun avulla opitaan tunnistamaan erilaisia soittimia, niiden sointiväriä ja musiikillisia ominaisuuksia. Myös hiljaisuus ja sen harjoittelu on osa kuuntelukykyä. Kivelä-Taskisen ja Setälän (2006) mielestä muiden tuotosten kuuntelu, seuranta ja arviointi on osa kokonaiskasvun prosessia.

2.3 Vuorovaikutus ja arviointi osana orkesteritoimintaa

Musiikki on vuorovaikutusta sekä soittajien, että kuuntelijoiden välillä. Orkesterissa vuorovaikutus voi olla hyvinkin merkittävä kokemus lapselle, koska vuorovaikutus tapahtuu musiikin kautta ja musiikillisin välinein.

Jokainen lapsi kokee musiikin omalla tavallaan yksilöllisten kanaviensa kautta ja omasta historiastaan johtuen. Musiikillista vuorovaikutusta on myös eri taidealueiden ja eri kulttuurien välillä ja näitä olisi hyvä tuoda esiin myös yhteissoitossa eri työtapoja hyödyntäen. Oma henkilökohtainen musiikkisuhde on myös vuorovaikutussuhde. Varauksellisuus ja huonommuuden tunne rasittavat omaa musiikillista vuorovaikutusta, kun taas avoimuus ja hyväksyntä edistävät sen kehittymistä. (Hongisto-Åberg ym .2001, 17.)

Alkeisorkesterissa arviointi toteutuu myös vuorovaikutuksen välityksellä. Olen huomannut, että orkesteriharjoituksissa soittajat saavat välittömästi onnistumisen jälkeen palautetta opettajilta: ”huilut, oli tosi hyvä pitkä ääni!”, ”kitarat, hienosti soititte soinnut!”, ”Hienosti seurasitte kapellimestaria!” Oppilaat myös antavat palautetta toinen toisilleen, eli orkesterissa toimii vertaispalaute. Soittajat neuvovat toinen toisiaan, etenkin soitinryhmittäin. Esimerkiksi huiluryhmässä, jossa on kolme soittajaa, vuorovaikutus toimii todella hyvin soittajien välillä ja

huilistit neuvovat toinen toisiaan ja tarvittaessa saavan apua joko omalta opettajaltaan tai muun instrumentin opettajalta.

Vaikka Trombissa arviointi tapahtuu vuorovaikutuksen välityksellä, on se mukana kaikissa oppimisen ja opettamisen vaiheissa. Arvioinnin tehtävänä on tukea oppilaan oppimista, se antaa oppilalle palautetta hänen suoriutumisestaan ja auttaa oppilasta asettamaan uusia tavoitteita saadun arviointipalautteen avulla. Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2005) arvioinnin tehtävänä on tukea oppilaan edistymistä. Arvioinnin tulisi olla kannustavaa ja rohkaisevaa sekä ohjata oppilasta myös omien tavoitteiden asettamiseen. Arviointi on jatkuvaa ja siihen sisältyy ohjaus itsearviointiin. Oppilaan tulee saada työskentelystään sanallista palautetta koko opintojensa ajan. (Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2005, 3.) Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014), johon Ouakrim-Soivio (2016) viittaa, korostetaan myönteisten tunnekokemusten ja oppimisen ilon ja uutta luovan toiminnan merkitystä. Sen mukaan oppiminen kuvataan vuorovaikutteisena toimintana, joka tapahtuu yhdessä toisten oppilaiden, opettajien ja muiden aikuisten kanssa sekä eri yhteisöissä ja oppimisympäristöissä. Oppiminen määritellään yksin ja yhdessä tekemiseksi, ajattelemiseksi, suunnitteluksi, tutkimiseksi ja näiden prosessien monipuoliseksi arvioinniksi. Siinä korostetaan oppimisen, työskentelyn ja käyttäytymisen monipuolista arviointia sekä ohjaamisen kannustamista, kehittämistä, itsearviointia sekä lisäksi vertaisarviointia. (Ouakrim-Soivio 2016, 77-80.)

Nykyinen musiikkiopistojärjestelmä on joutunut sulkemaan ovensa monelta innostuneelta ja motivoituneelta musiikin harrastajalta, koska resurssit ja oppilaspaikat ovat rajallisia. Järjestelmä aiheuttaa ulkopuolisuuden tunnetta ja lahjattomuuden kokemusta. Monet harrastajat ovat jo alkuvaiheessa saaneet kokea epäonnistuneensa, jolloin kynnys jatkaa musiikkiharrastusta tai aloittaa musiikkiharrastus myöhemmin on korkea. (Järvelä 2014, 30.) Lasten sinfoniaorkesteri Trombiin voivat osallistua myös taiteen perusopetuksen ulkopuolelta tulevat innokkaat soittajat. Toiminnalla on lukukausimaksu ja soittaja voi osallistua pelkkään orkesteritoimintaan.

2.4 Tarinasäveltäminen

Tarinasäveltämisen on kehittänyt musiikkiterapeutti ja pianonsoitonopettaja Hanna Hakomäki. Hän kuvaa, että tarinasäveltäminen on omaan luovaan musiikilliseen ilmaisuun ja vuorovaikutukseen perustuvaa toimintaa. Sen idea on syntynyt päiväkodissa alle kouluikäisten lasten terapeuttisesti suuntautuneessa musiikkikasvatusprojektissa vuosina 1999–2002. (Tarinasäveltäminen 2017.)

Hakomäki (2007) kirjoittaa, että tarinasäveltämisessä lapsi saa arvokkaita kuulluksi tulemisen kokemuksia ja onnistumisen elämyksiä. Hakomäki kokee, että lapset ovat olleet hyvin motivoituneita toimintaan ja vilkkaat ja levottomat lapsetkin ovat pystyneet keskittymään toimintaan mielekkään toiminnan äärellä. Myös arat ja ujut lapset ovat rohkaistuneet kertomaan tunteistaan ja ajatuksistaan tarinasäveltämisen avulla, koska kokevat, että heidän teoksensa kelpaavat juuri sellaisena, kun lapset ovat ne kertoneet. Lapsen omat teokset myös tuottavat iloa kavereille, jolloin lapsen omat tunteet ja ajatukset tulevat hyväksytyksi heille tärkeässä vertaist ryhmässä. Näin lapsi voi tuntea oman elämänsä, siinä olemisensa, itsensä, kokemuksensa ja muistonsa tärkeäksi ja näin ehkäisee syrjäytymistä omasta itsestä. Tarinasäveltämisen avulla lapset oppivat yhdessä toimimisen taitoja ja sosiaaliset taidot kehittyvät, samoin kuin luottamus omiin taitoihin ja vaikuttamismahdollisuuksiinsa. (Hakomäki 2007, 21.)

Tarinasäveltäminen on vuorovaikutustilanne, jossa tarinasävellyttäjä (opettaja) ja tarinasäveltäjä (lapsi) yhdessä vuorovaikutuksessa päättävät siitä, kuinka toiminta etenee ja millainen lopputuloksesta tulee. Molempien omat persoonat vaikuttavat tilanteen etenemiseen ja tarinasävellyttäjän on oltava täydellä sydämellä mukana prosessissa ja valppaudessa kirjoittaa havainnot ja musiikilliset tuotokset muistiin. Tarinasäveltäminen on myös osa lasten ja aikuisten välistä vuorovaikutusta. Vanhemmat/opettajat saattavat huomata lapsessa aivan uudenlaisia piirteitä, vahvuuksia ja voimavarjoja, joita he eivät ole ennen huomanneet. Myös lapsen ajatusmaailma ja kiinnostuksen kohteet voivat löytää aivan uudenlaiset piirteet, kun vanhemmat/opettajat voivat tukea ja kannustaa lasta uudella tavalla ja uudesta näkökulmasta. Tällä saattaa olla hyvinkin vaikuttava merkitys lapsen käsityksille omista mahdollisuuksistaan osajina ja oppijoina. Tarinasäveltäminen on tuonut lapsille lisää rohkeutta, halua ja intoa esiintyä sekä yhteistyötaitoja toimimaan eri-ikäisten kanssa. Se on luovaa toimintaa, joka lähtee lapsesta itsestään ja saa aikaan uutta musiikkikulttuuria. (Hakomäki 2007, 21-23.)

Hakomäki kirjoittaa internetsivuillaan (2017), että tarinasäveltäminen sisältää neljä periaatetta, joiden kaikkien pitää toteutua, jotta toimintaa kutsutaan tarinasäveltämiseksi:

1. mahdollisuuden vapaaseen musiikilliseen ilmaisuun ilman opettamista ja ohjaamista
2. kuuntelijan ja kirjaajan – tarinasävellys syntyy aina vuorovaikutuksessa tarinasäveltäjän ja tarinasävellyttäjän välillä
3. puhtaaksi kirjoitetun teoksen – tarinasävellys kirjataan muistiin sellaisella merkkijärjestelmällä, että tekijä pystyy soittamaan sen heti uudestaan
4. konsertin, joka on tilaisuus, missä tekijä voi teoksia esittämällä jakaa niiden merkityssisältöä hänelle tärkeiden ja toiminnan kannalta merkityksellisten henkilöiden kanssa

Tarinasäveltämistä voi soveltaa yksilö- ja ryhmätyöskentelyyn. Se sopii toimintamuodoksi päiväkotiin, musiikkileikkikouluun, soittotunneille, kerhoihin, leiritöihin, kouluun sekä kuntoutukseen ja musiikkiterapiaan. Tarinasäveltämistä voi siis tehdä lapsi yksin tai ryhmässä tai vaikka vanhempiensa kanssa yhdessä. Myös aikuiset ja vanhukset voivat tarinasäveltää.

Jyväskylän lastensinfoniaorkesteri Trombi on tehnyt tarinasäveltämisen avulla kokonaisen konserttiohjelman. Orkesterin johtaja Sirpa Berg kuvailee blogissaan (2015) tarinasäveltämistä:

Tarinasäveltäminen alkoi piirtämisestä. Aiheina olivat: koti, luonto, liikenne ja joulukuukuvista lapset keksivät äänimaisemia erilaisilla rytmisoittimilla, ja sen jälkeen omilla soittimilla, esim. revontulia soitettiin kitaroilla, lentäviä kissoja viuluilla, karhuja djembeillä jne.

Tämän jälkeen lapset keksivät kuvista tarinoita, lauseita, jotka opettajat kirjoittivat muistiin. Lasten keksimistä lauseista syntyi riimejä – riimeistä räppiä ja viimeiseksi melodioita. Nämä melodiat nuotinnettiin lauluiksi, jotka opetettiin ensin laulamaan (äänitehosteina käytettiin aluksi rytmisoittimia) ja lopuksi soittamaan. Näin koostui konserttisarja kodista, metsästä, liikenteestä ja revontulista.

Lasten sinfoniaorkesteri Trombissa toiminnassa pidetään myös hyvin tärkeänä lapsen luovuus ja sen tukeminen. Berg kirjoitti blogissaan (2015):

Tarinasäveltämisessä jokainen lapsi sai tuoda esille jotain omaa, ensin piirtämisen avulla, sen jälkeen tarinan kertomisen kautta. Näin rakennettiin yhteisöllisyyttä, toisen kuuntelemista, luovuutta ja sosiaalistakin pääomaa, jolle oli hyvä rakentaa musiikillinen harjoittelu. Toiminta alkoi lasten ideoimisen, luovuuden kautta. Lapset innostuivat

keksimään, luomaan, rakentamaan, suunnittelemaan kokonaisuutta, jolla oli päämäärä – tuleva konserttiesitys. Kaikki osallistujat – niin lapset kuin aikuisetkin - saivat olla mukana näkemässä ja kokemassa kuinka prosessi piirtämisestä lähti liikkeelle ja kasvoi erilaisten vaiheitten kautta konsertiksi. Tarinasäveltäminen loi mahdollisuuden osallistuvaan toimintakulttuuriin, jossa jokainen lapsi toi mukanaan oman osuutensa niin kuvallisesti, kerronnallisesti kuin musiikillisestikin. Prosessi korosti yksilöllisyyttä ja siitä yhteisöllisyyteen kasvamista, itsetunnon vahvistumista ja uskoa omien ideoiden mahdollistumiseen musiikin keinoin.

3 Soittamisen motivaatio lastenorkesterissa

Onko ryhmäsoitolla vaikutusta lapsen soittomotivaatioon ja ylipäänsä lapsen soittoharrastukseen? Mitkä tekijät vaikuttavat lapsen soittoharrastuksen mielekkyyteen? Mikä on motivaatio? Tässä luvussa etsin vastausta näihin kysymyksiin.

Kosonen (2001) määrittelee, että motivaatio on tajunnallinen, laajenemisen ja sen myötä uusien merkityssuhteiden muodostumisen ja olemassa olevien merkityssuhteiden sisällöllisen uudelleenjäsentymisen prosessi. Anttila ja Juvonen (2002) toteavat, että motivaatio on käsite, joka viittaa yksilön tavoitteellisen käyttäytymisen syihin, niihin psyykkisiin prosesseihin, joiden vaikutuksesta tavoitteeseen suuntautuva käyttäytyminen muodostuu.

Soittoharrastuksen alkuvaiheessa mielestäni kaksi tärkeintä asiaa ovat soittamisen *ilo ja elämykset* sekä oppilaan *sisäinen motivaatio*. Se on kaiken oppimisen tärkein lähde oppimisen kannalta. (ks. Kosonen 2001.) Oppilas on sisäisesti kiinnostunut ja motivoitunut opiskeltavasta asiasta ja opiskelee vain itseään varten. Sisäisesti motivoitunut musiikinopiskelija kokee opiskelun palkitsevaksi ja hän on kiinnostunut oppimaan musiikin eri osa-alueita ja suorittamaan haastaviakin tehtäviä. Yleisesti ottaen motivoitunut opiskelija on kiinnostunut opiskeltavasta asiasta ja omasta oppimisprosessistaan, haluaa kehittää itseään ja olla aktiivinen. Hän on myös onnellinen suorituksistaan ja nauttii uuden oppimisesta. (Anttila ja Juvonen 2002, 100, 102–103.)

Soitonopiskelun näkökulmasta tärkeä on *Sosiokognitiivinen motivaatioteoria*. Se korostaa yksilön ajatusten, uskomusten ja tunteiden merkitystä motivaatiolle. Se korostaa oppijan sisäistä motivaatiota ja korostaa uskomusta oppijasta itsestään, oppimistilanteista ja tehtävien merkityksestä. Sosiokognitiiviset motivaatioteoriat tarkastelevat sekä yksilöä että ympäristön merkitystä motivaation syntyyn. Ympäristön suurina vaikuttajina ovat vanhemmat, opettajat ja vertaisryhmät. Myös opiskelujärjestelyillä ja tehtävillä on suuri vaikutus. ”Kognitiivisten teorioiden mukaan motivaatio määritellään lähinnä dynaamisiksi prosesseiksi, jotka virittävät, suuntaavat ja ylläpitävät käyttäytymistä (Peltonen ja Ruohotie 1992, 18.)

Suoritus- ja saavutusmotiivit ovat myös tärkeä motiiviryhmä, erityisesti kokemukset omasta pystyvyydestä ja hallinnan tunteesta. Hallinnan tunteeseen liittyy myös velvollisuuden tunne omaa itseä ja asettamia tavoitteita kohtaan sekä oma tekninen ja emotionaalinen hallinta. Tekninen hallinta tarkoittaa oman instrumentin hallintaa ja ”oikein” soittamista. Emotionaalinen hallinta taas musiikillista tulkintaa ja itseilmaisua. ”Soittajan osaamista ja pystyvyyttä määrittää pyrkimys hakea omaa minuutta toisten hyväksynnästä” (Kosonen 2010, 86). Tähän vaikuttaa ulkopuolinen palaute sekä esiintymiskokemus, mikä voi vaikuttaa soittajan itsetuntoon. (Kosonen 2010, 86, 304.)

Koska alkeisorkesteriin osallistutaan soittoharrastuksen alkuvaiheessa, saadaan sieltä hyvää mallia soittamisen jatko-opiskelulle. Orkesterilaiset pääsevät soittamaan pidemmän aikaa soitaneiden soittajien kanssa, jolloin he näkevät, että harjoittelemalla tullaan paremmiksi soittajiksi ja opitaan uusia asioita. Pidemmällä olevat soittajat ovat myös konserttitilanteessa pienempien tukena, mikä edesauttaa sitä, että konserttikokemus on pienille soittajille mahdollisimman positiivinen kokemus. Kun harjoittelu lisääntyy ja pyritään etenemään soittajina, mukaan tulevat opiskelumotivaatiot.

Opiskelumotivaatiosta voidaan erottaa *perus- ja tilannemotivaatio*. Perusmotivaatio on suhteellisen vakiintunut tila, joka liittyy oppilaan aikaisempiin kokemuksiin. Peltonen ja Ruohotie (1992, 17) esittävätkin että perusmotivaatio-käsitteen tilalla olisi selkeämpää käyttää käsitettä asenne. Tällöin asenne olisi vain yksi motivaation taustatekijä. Muita taustatekijöitä ovat yksilön sisäiset ja ulkoiset tekijät. (Anttila ja Juvonen 2002, 101-102.)

Tiljannemotivaatio on dynaaminen ja vaihtelee tilanteesta toiseen. Siihen vaikuttavat oppilaan sisäiset ja ulkoiset tekijät, ulkopuolinen tilanne ja oppilaan arvio siitä, kuinka tärkeä opittava asia itselle on. Perus- ja tilannemotivaatio ovat hyvin tiiviissä yhteydessä toisiinsa. Musiikinopiskelussa perusmotivaatio vaikuttaa tilannemotivaatioon ja sama pätee myös toisinpäin. Menestyminen jossain mielenkiintoisessa musiikkiprojektissa tai hyvän laulu- tai soittotutkinnon suorittaminen vaikuttavat perusmotivaatioon ja näin ollen koko musiikin harrastamisen motivaatioon. (Anttila ja Juvonen 2002, 101-102.)

Miten orkesterissa erottaa sen, että soittaja on motivoitunut soittamiseen ja haluaa oppia lisää? Tuleeko hän mielellään harjoituksiin ja saavuttako hän soittamisen ilon ja elämyksen?

Motivoitumattomat opiskelijat ovat hyvin passiivisia eivätkä ole sen enempää kiinnostuneita opittavasta asiasta. He eivät opiskele oman itsensä vuoksi vaan jonkun ulkopuolisen palkinnon, kuten arvosanan tai rahan vuoksi. Ongelmatilanteessa motivoitumattomat opiskelijat antavat helposti periksi ja yrittävät välttää opiskelua aina, kun se vain on mahdollista. *Ulkoisesti motivoitunut* oppija taas opiskelee saatavan palkkion vuoksi ja yrittää välttää epäonnistumista seuraavan rangaistuksen. Ulkoisesti motivoituneen oppijan palkkioiden vaikutus on yleensä lyhytaikainen ja hän tarvitsee palkkioita usein. (Anttila ja Juvonen 2002, 100-104.) Mielestäni on turhaa yrittää ”lahjoa” lasta harjoittelemaan ja käymään soittotunneilla, koska lapsesta huomaa, jos hän ei nauti soittamisesta eikä saa siitä musiikillista elämystä ja suorittaa soittotutkinnon vain luvatus palkinnon vuoksi. Lapsella tulisi olla omakohtainen kiinnostus harjoitteluun ja itsensä kehittämiseen. Harjoittelun tulisi olla lapsilähtöistä.

Kosonen (2010, 304) on sitä mieltä, että vuorovaikutusmotiiveista soittotunneilla kävijöille yksi tärkeimpiä on kontakti opettajaan ja siihen liittyen *opettajan mallivaikutus* ja opettajalta saatu tuki ja kannustus. Kosonen (2010) painottaakin opettajan merkitystä. Hänen mukaansa oppilaat arvostavat opettajaansa sekä muusikkona että opettajana. Oppilaat arvostavat myös opettajan pedagogista osaamista ja aitoa kohtaamista. Oppilaat luottavat opettajaansa ja arvostavat sitä, että opettaja huomioi oppilaansa yksilöinä huomioiden oppilaan tavoitteet ja lähtökohdat. (Kosonen 2001, 103-104.)

3.1 Soittamisen motivaatio ja siihen vaikuttavia tekijöitä

Soittomotivaation kannalta tärkeää on se, että lapsi saa musiikillisia elämyksiä ja näin haluaa soittaa ja harjoitella lisää ja kokea niitä musiikillisia elämyksiä uudelleen ja uudelleen. Silloin motiivit löytyvät musiikin sisältä eikä ulkoisia palkintoja tarvita. Musiikki saattaa toimia myös terapeuttisena kanavana lapsen itsensä kanssa, tunteiden välittäjänä ja tunteiden tulkkina.

Kuten edellä jo mainitsin, opettajalla on suuri merkitys oppilaan motivaatioon, mutta opettaja ei voi yksin omilla valinnoillaan vaikuttaa kaikkien oppilaidensa motivaatiotekijöihin. Luomalla kannustavan ja positiivisen opiskeluilmapiirin ja valitsemalla mielenkiintoiset tehtävät opettaja pystyy kasvattamaan opiskelijoiden oppimismotivaatiota. Tärkein olisi kuitenkin kasvattaa oppilaiden sisäistä motivaatiota, jotta oppilaat olisivat sisäisen kiinnostuksen innoittamina aktiivisesti sitoutuneita kehittämään tietojaan ja taitojaan. Tukiessaan oppilaan opiskelumotivaatiota, opettajan tulisi huomioida koko oppilas fyysisine ja psyykkisine ominaisuuksineen sekä opiskeluympäristö. Opettajan täytyy myös luoda jokaiseen oppilaaseen inhimillinen ja myönteinen vuorovaikutussuhde ja hänen täytyy kunnioittaa oppilasta ihmisenä ja yksilönä. (Anttila & Juvonen 2002, 122.) Kosonen (2001) on tutkinut nuoria musiikin harrastajia ja hän painottaa oppilaan ja opettajan välistä vuorovaikutusta. Hänen tutkimuksensa paljastaa, että soittajat arvostavat opettajaansa, sekä musiikillisia taitoja, että persoonallisuutta. Oppilaat kokivat myös erittäin tärkeäksi sen, että oppilaat kohtaavat viikottain aikuisen, luotettavan ja humanin ihmisen, joka paitsi opastaa heitä musiikin saralla, myös ymmärtää heidän arkipäiväänsä. Siksi on tärkeää, että opettaja suhtautuu oppilaisiin oppilaslähtöisesti, huomioi opetuksessaan oppilaansa lähtökohdat ja tavoitteet. Tämä antaa luottamusta ja sillä on vaikutusta lapsen soittomotivaatioon ja harjoittelun mielekkyyteen. (Kosonen 2001, 103-104.)

”Oppiminen opetus/oppimistilanteissa on luova, kokonaisvaltainen ja monenlaisista emotionaalisista tekijöistä kumpuava vuorovaikutusprosessi opettajan ja oppilaan välillä. Tämä vuorovaikutteisuus edellyttää myös opettajalta myönteisiä tunnekokemuksia, positiivista samastumista työhönsä ja työmotivaatiota. Opettajan aito kiinnostus oppilaisiin, herkkyys heidän tarpeilleen, tavoitteilleen ja tunteilleen, sosiaalinen taitavuus sekä innostus musiikista ja opettamisesta auttavat luomaan oppitunnille sellaisen ilmapiirin, jossa myös oppilaan on helppo motivoitua sisäisesti.” (Anttila ja Juvonen 2002, 122.)

Opiskelumotiivi on täysin yhteydessä oppimistuloksiin. Jotta oppilas oppii, hänen täytyy olla kiinnostunut opittavasta asiasta, eli olla motivoitunut opittavaan asiaan. Kun on saavutettu hyviä oppimiskokemuksia ja oppimistavoitteita, oppilaan motivaatio ja kiinnostus opittavaan asiaan lisääntyy. ”Motivaatioita ei voi havainnoida suoraan, siitä voi vain tehdä päätelmiä havainnoimalla yksilön käyttäytymistä tai tutkimalla hänen kokemuksiaan (Anttila ja Juvonen 2002, 116). Opiskelija motivoituu parhaiten silloin, kun opiskelu tukee hänen minäkäsitystään ja tehtävä on hänelle merkityksellinen. Tärkeää on myös opiskelutilanteeseen liittyvä turvallisuudentunne ja hyväksytyksi tuleminen.

Alkeisorkesterissa tulisi huomioida jokaisen lapsen soittotaito ja räätälöidä materiaali sen mukaiseksi, että jokainen orkesterissa soittava lapsi selviytyy omasta osuudestaan. Näin saadaan onnistumisen kokemuksia ja lapset kokevat soiton riemun ja ilon ja kokevat olevansa yhtä orkesterin kanssa. Oma stemma ei saa myöskään olla liian helppo, jotta soittaja ei turhaudu. Trombin vahvuus on siinä, että jokaisen soittajan oma opettaja tekee stemmat, jolloin lapsella on juuri oikean tasoista soitettavaa.

Opiskelumotivaatio on yksilöllistä. Oppilaan motivaation tukeminen vaatii opettajalta oppilaan syvällistä tuntemista, herkkyyttä hänen tarpeidensa ja ominaisuuksiensa ymmärtämiseen sekä yksilöllisiä ja luovia opetusratkaisuja. Opettajien ja vanhempien tulisi myös muistaa, että oppilaan motivaatio on tilannesidonnainen ja siihen voivat vaikuttaa fysiologiset asiat, kuten väsymys. Jos lapsella on takana raskas koulupäivä, voi soittomotivaatio olla hyvin alhainen fyysisen ja henkisen väsymyksen vuoksi. (Anttila ja Juvonen 2002, 116-117.)

Mielestäni tärkeä vaikuttava tekijä lapsen soittomotivaatioon ja innostuksen luomiseen on positiivisen asenteen synnyttäminen soittamiseen, ns. musiikin rakkauden herättäminen. Sen avulla voidaan päästä hyvinkin pitkälle kotona harjoittelun, soittotunnilla soittamisen sekä yhteissoittoharjoittelun näkökulmasta. Jos lapsi lähtee yhteissoittoharjoituksista iloisella mielellä ja sillä asenteella, että siellä on kivaa ja sinne tullaan mielellään uudestaan, on yksi suuri tavoite saavutettu. Rakkaus musiikkiin ja sen luomiseen on herätetty.

Soitonopettajien, orkesterinjohtajan ja vanhemman on kuitenkin hyvä muistaa se, että lapsen soittomotivaatio niin harjoitteluun kuin soittotunnille/orkesteriharjoituksiin lähtemiseen saattaa vaihdella hyvinkin paljon. Anttila ja Juvonen (2002) toteavatkin, että lapsen oppimismotivaatio on moninainen ja se saattaa muuttua hetkessä. Jos lapsi esimerkiksi harjoittelee soitto-läksyään ja on siihen hyvin motivoitunut, kunnes kaveri tulee kylään ja pyytää lasta leikki-mään. Silloin soittamismotivaatio horjuu ja lapsi valitsee sen, kumpi sillä hetkellä tuntuu mie-luisammalta. Jos lapsi valitsee kaverin, silloin *sosiaaliset motiivit* menevät soittamismotiivien edelle. (Anttila ja Juvonen 2002, 100.)

Kosonen (2010) kirjoittaa artikkelissaan, että varsinkin ne, jotka ovat aloittaneet soittamisen 6–8-vuotiaana, ovat muutaman soittamisvuoden jälkeen joutuneet pohtimaan omaa suhdettaan musiikkiin ja soittamiseen. Puntaroitavana on silloin ollut soittamisen ja erityisesti soitton-opiskelun merkitys harrastuksena suhteessa omaan ajankäyttöön ja muihin harrastuksiin. Toi-sinaan soittaminen innostaa niin, että edistymisen ja uuden oppimisen voi kuulla omassa soi-tossaan, kun taas toisinaan taito tuntuu pysähtyneen ja ilmaisulliset ideat tuntuvat kaikonneen. (Kosonen 2010, 305.)

Juuri tässä vaiheessa korostuu jälleen vanhempien tuki ja soittonopettajien merkitys. Jollakin soittajalla merkittävä tekijä voi olla yhteissoitto. Useimmiten soittotunnilla soitetaan vain yksin, jolloin musiikilliset elämykset saattavat jäädä hyvinkin vähäisiksi, riippuen tietenkin inst-umentista.

Kosonen (2001) kirjoittaa väitöskirjassaan soittomotivaatioon vaikuttaviksi tekijöiksi nuoren soittajan tietyt lähtökohdat, kuten sukupuoli, tietty perimä, perhe vanhempineen ja sisaruksi-neen, perheen ja kasvuympäristön kulttuuriset arvot jne. Soittomotivaatioon liittyvät tekijät ovat myös koulu, ystävät, muut harrastukset jne., jotka myös ovat tärkeä osa hänen senhetkis-tä olemassaoloaan. Hänelle muotoutuu kaiken aikaa mm. erilaisia musiikkiin liittyviä ymmär-tämisyhteyksiä, jotka erilaisina merkityksinä ja mielellisinä jäsennyksinä suuntaavat nuoren käsityksiä, toimintoja ja käyttäytymistä omina ja toisten taholta tulevina odotuksina ja arvostuksina. (Kosonen 2001, 34.)

Kosonen (2010) on sitä mieltä, että motivoidun soittamisen kannalta paras on optimaalinen soittamiskokemus, flow-kokemus eli hurmioituminen. Silloin soittaja ja musiikki ovat yhtä ja samaa ilman ajan tai paikan asettamia esteitä. Tähän liittyy usein myös positiivinen hallintakokemus, tunne omasta pystyvyydestä sellaiseen, mihin muuten ei tunne pystyvänsä. Tämän voi saavuttaa yksin, jolloin on vain minä ja musiikki tai yhdessä, yhteismusisoinnilla, jolloin voi aistia musiikin virran ja yhteisöllisyyden. (Kosonen 2010, 305.) Ruukonen (2016) kirjoittaa myös flow-kokemuksesta, joka syntyy silloin, kun musiikin oppimistehtävän haaste kohtaa sopivalla tavalla oppijan kyvyt. Tämä motivoi oppijan harjoittelun ja musisoinnin virtaan, jossa syntyy sellaisen nautinnon ja itseluottamuksen tila, jossa yksilö kokee onnellisuutta. (Ruukonen 2016, 10.)

3.2 Yhteismusisoinnin merkitys

Opettajalla, niin koulun- kuin soitonopettajallakin on kaikkein tärkein tehtävä luoda opiskelijalle hyvä motivaatio soitonopiskeluun. Vasta sen jälkeen tulevat muut musiikkiin liittyvät tavoitteet. Hyvän soittomotivaation luominen on erittäin tärkeää etenkin vasta-alkajille, jotka vasta tutustuvat musiikin maailmaan ja arvioivat sitä, jatkavatko musiikkiharrastusta vai eivät ja kiinnostuvatko ylipäätään siitä. ”Motivoitunut musiikinopiskelija oppii paljon lähes riippumatta musiikillisesta lahjakkuudesta, vastaavasti moni hyvinkin lahjakas opiskelija jää vain keskinkertaiseksi muusikoksi, jos opiskelumotivaatio on puutteellinen” (Anttila ja Juvonen 2002, 99). Lapselle tulisi tarjota hyviä oppimiskokemuksia, jolloin lapsi kiinnostuu aiheesta ja haluaa oppia lisää. Lapset eivät ole synnynnäisesti kiinnostuneita esimerkiksi viulun tai huilun soitosta, mutta hyvien oppimiskokemusten kautta lapsi innostuu ja kiinnostuu, jolloin opettajalla on hyvä mahdollisuus kannustaa ja motivoida lasta uuden oppimiselle. (Anttila ja Juvonen 2002, 99.)

Miten yhteissoitto vaikuttaa lapsen soittomotivaatioon? Mielestäni yhteissoiton kannalta tärkeä motivaatioon vaikuttava tekijä on orkesterin yhteiset tavoitteet ja määränpää. Pyritäänkö yhdessä jononkin tiettyyn tavoitteeseen, esimerkiksi esiintymään konserttiin tai matineaan. Jos oppilaat tietävät, että on tulossa konsertti, jossa orkesteri esiintyy, harjoittelumotivaatio kasvaa. Silloin tarvitaan jokaisen soittajan oma panos sekä kotiharjoitteluun että yhdessä soit-

tamiseen. Orkesterin yhteiset tavoitteet voivat olla myös pienempiä lähitavoitteita, jolloin tavoite voi olla soittajan oma emotionaalinen kokemus.

Yhteissoiton merkitys kasvaa tässä vaiheessa hyvin suuresti. Orkesterin johtajalla on hyvin suuri vastuu, jotta lapsi saisi hyvät oppimis- ja onnistumisen kokemukset yhteissoittotilanteissa sekä motiiveja harjoitella ja jatkaa alkavaa soittoharrastusta. Kosonen (2001) kirjoittaa väitöskirjassaan: ”Soittamisessa tärkeitä motiiveja syntyy kaikissa soittamistilanteissa erilaisina kokemuksina ja niissä syntyvinä merkityksinä. Välitön suhde soitettavaan musiikkiin luo jo monenlaisia musiikkiin, soittamissuoritukseen ja soittajaan liittyviä merkityssuhteita, kuten nautinto, muistot, osaamisen tunne ja pyrkimys parempaan lopputulokseen. Jos soittaminen motivoi myös itsensä kehittämisen ja uuden oppimisen vuoksi, soitonopiskeluun liittyvät motiivit nousevat keskeisiksi.” (Kosonen 2001, 32.)

Mauno Järvelän kehittämässä näppäripedagogiikassa kaikenikäiset soittajat soittavat yhdessä. Kaikenikäisten yhteissoitosta saa molemminpuolisen hyödyn. Myös vanhemmat soittajat oppivat nuoremmilta soittajilta mahdollisesti uutta soittotekniikkaa ja he saattavat tuntea paikkansa yhteisössä historiallisesti tärkeäksi. Järvelän mielestä yhteissoitossa on myös haasteita, etenkin jos ryhmässä soittaa niin vasta-alkajia kuin pidemmällä olevia soittajia. Pienimmät soittajat saattavat säikähtää, jos vierellä ei olekaan äiti, tai mahdollisesti ryhmässä soittava sisar luomassa turvallisuudentunnetta. (Järvelä 2014, 32.)

Tuovila (2003) kirjoittaa, että lapset oppivat luontaisesti musiikkia ryhmässä, musisoivat kuulon- ja muistinvaraisesti, osaavat keskustella musiikista ja nauttivat lapsilähtöisestä musiikin opiskelun prosessista. Lasten ja nuorten mielekkääksi kokema musiikin oppiminen olisi monialaista. Se tapahtuisi monien ihmisten kanssa, siinä kokeiltaisiin monia eri soittimia ja musiikin harjoittamisen tapoja. Tuovila viittaa Lappalaisen (1997) tutkimukseen, jossa ilmeni, että vain musiikkiopiston orkesterissa soittaneet lapset olivat solmineet sellaisia ystävyyssuhteita, joissa ystävää tavattiin muuallakin kuin soittoharrastuksen parissa ja juuri nämä lapset pitivät soittamista tärkeimpänä harrastuksenaan. (Tuovila 2003, 63; Lappalainen 1997.)

3.3 Yhteistoiminnallisuuden periaatteet Trombin tukena

Lastenorkesteri Trombissa lapset oppivat yhteisöllisyyttä ja yhteistoiminnallisuutta. Hellström, Johnson, Leppilampi ja Sahlberg (2015) mainitsevat kirjassaan, että sen mitä oppilaat osaavat tehdä tänään yhdessä, he osaavat tehdä huomenna itsekseen. Soittamisen alkuvaiheessa juuri tämä ajatus on tärkeä. Lapselle tulee varmasti harjoituksissa tilanne, jolloin hän ei osaa soittaa omaa stemmaansa tai ei muista soittimensa uusia sormituksia ja pyytää vieruskaverilta apua. Näin yhteisöllisyys ja vertaistuki korostuvat. Trombin toiminnassa on havaittavissa yhteistoiminnallinen metodi. Trombin toiminnasta löytyvät Hellströmin ym. (2015) määrittämät yhteistoiminnallisuuden pedagogiset periaatteet, jotka ovat:

1. Positiivinen sosiaalinen riippuvuus ryhmän jäsenten kesken
2. Yksilöllinen vastuu ryhmässä
3. Osallistava, avoin vuorovaikutus ryhmän sisällä
4. Sosiaalisten taitojen hallinta ja harjaannuttaminen
5. Yhdessä tapahtuva arviointi ja pohdiskelu (reflektio)

Hellström ym. (2015) kuvaavat yhteistoiminnallisuuden tuntomerkit seuraavasti:

Positiivinen sosiaalinen riippuvuus tarkoittaa sitä, että ryhmän jäsenten toiminta ja sen tulokset ovat toisiinsa sidoksissa niin, että kunkin oppilaan onnistuminen edellyttää kaikkien muiden ryhmän jäsenten onnistumista.

Yksilöllinen vastuu on sitä, että jokainen kantaa vastuun omasta oppimisestaan samalla kun on vastuussa myös oman ryhmän toiminnasta. Tämä merkitsee sitä, että ryhmässä ei suvaita vapaamatkustajia eikä kukaan ryhmässä voi yksinään tehdä koko ryhmän tehtäväksi tarkoitettua tehtävää.

Osallistava, avoin vuorovaikutus on periaate, jonka mukaan ryhmän on oltava kooltaan niin pieni, että jokaisella on mahdollisuus osallistua ryhmän toimintaan. Ryhmädynamiikan lakien mukaan sosiaalisten vuorovaikutusten monimutkaisuus kasvaa nopeasti ryhmäkoon kasvaessa.

Sosiaalisten taitojen hallinta ja jatkuva harjaannuttaminen viittaavat siihen, että opiskelulla on tiedollisten tavoitteiden lisäksi selkeät sosiaaliset tavoitteet, joita harjoitellaan jatkuvasti.

1. Tiedolliset tavoitteet: yhteinen tavoite oppia ymmärtäen uusi asia
2. Sosiaaliset tavoitteet: opitaan toiminnallisesti sosiaalisia taitoja tällä tavalla suunnitellussa sosiaalisessa kontekstissa

Yhdessä tapahtuva arviointi ja pohdiskelu tarkoittavat sitä, että tiedollista ja yhteistyötaitojen oppimista vahvistetaan. Voidaan esimerkiksi pohtia ja arvioida, mitä opiskelujakson aikana opittiin, miten toimittiin, miksi toimittiin ja millä tavoin voitaisiin toimia paremmin seuraavalla kerralla. Ryhmän yhteinen arviointi etenee yleensä yleisestä ryhmäprosessien pohdiskelusta kohti kriittisempää oman ajattelun ja toiminnan reflektointia.

Lastenorkesteri Trombi harjoitteli syyskauden konserttiohjelmistoa, jonka he olivat edellisenä lukukautena säveltäneet. Konsertti tehtiin yhteistyössä sinfoniaorkesteri Tornadon ja Tanssiopiston tanssiryhmän kanssa. Konsertissa jokaisen soittajan panos oli tärkeä ja moni soittaja ylittikin itsensä. Kuluneella lukukaudella moni soittaja on ylittänyt itsensä ja oman esiintymisjännityksensä. Orkesterissa soittaa mm. tyttö, joka jännittää soittamista ja esiintymistä eikä opettajien houkutteluista ja tuesta huolimatta suostunut laulamaan solistin osuutta yhdessä toisen soittajan kanssa. Muutama harjoitus ennen konserttia tyttö ilmoitti, että uskaltaa laulaa ja konsertissa hän esiintyi todella rohkeasti ja näytti nauttineen siitä. Juttelin Sirpa Bergin kanssa konsertin jälkeen ja hän mainitsi, että juuri tämä on yksi orkesterin tärkeimmistä tehtävistä. Orkesteri tukee lapsen musiikillista kehitystä ja antaa rohkeutta esiintymiseen. Yhdessä valmisteltiin konsertti ja yhdessä esitettiin se, yhteisöllisyyttä parhaillaan Kyseinen tyttö kasvoi henkisesti yhden lukukauden aikana huomasti ja lukukauden päätös oli hieno. Tyttö sai onnistumisen kokemuksen ja esiintyminen antoi uutta virtaa soiton harjoitteluun. Konsertissa myös kuultiin, että Trombi aloittaa uuden sävellysprojektin kevätlukukaudella ja kevätkonsertissa kuullaan uutta trombilaisten säveltämää ja sanoittamaa materiaalia.

Ruokonen (2016) mainitsee, että aivotutkijat korostavat yhteisöllisen musiikkitoiminnan merkitystä. ”Yhteissoitossa ja –laulussa lapsi joutuu tarkkailemaan omaa ääntään suhteessa muihin ja seuraamaan annettuja merkkejä. Samanaikaisesti lapsi oppii seuraamaan sekä omaa musisoimistaan, että musiikillista toimintaansa suhteessa toisiin musisoijiin.” (Ruokonen 2016, 55.)

4 Kokonaisvaltainen musiikinoppiminen

Jokainen musiikillinen kokemus jättää lapsen jonkinlaisen jäljen. Kun lapsi kuulee tutun sävelmän, hän alkaa hyräillä sitä mielessään ja näin musiikillinen kokemus toistuu. Lapsen musiikilliset kanavat ovat jatkuvasti avoinna ja niiden avulla hän muodostaa oman musiikillisen minäkuvansa. Myös ”luova minä” saa alkunsa. (Hongisto-Åberg ym. 2001, 16.)

Yhteissoitolla voi olla hyvinkin merkittävä vaikutus lapsen musiikilliseen minäkuvaan. Yhteissoiton kautta lapsi pääsee vaikuttamaan musiikilliseen ilmaisuun osana suurempaa kokonaisuutta. Orkesterissa lapsella on turvallinen pohja osallistua musiikin tekemiseen, koska hän ei ole yksin vastuussa musiikillisesta lopputuloksesta. Etenkin, jos orkesterin ilmapiiri on lapselle turvallinen. Tärkeää on myös, että lapsi kokee itsensä tärkeäksi osaksi yhteissoittoa. Nuorilla soittajilla myös sosiaalinen ympäristö vaikuttaa musiikillisen minäkuvan kehittymiseen. On tärkeää, että orkesterissa on kavereita, joiden kanssa yhteissoittoa voidaan harjoitella ja rakentaa yhdessä musiikillisiä kokemuksia ja muita mukavia yhteisiä hetkiä.

”Musiikillinen oppiminen on prosessi, jossa ajattelu, tunteminen ja toiminta kokonaisvaltaisesti yhdistyneinä liittyvät lapsen tietoiseen ja tiedostamattomaan kokemusmaailmaan vaikuttaen koko yksilön persoonallisuuden kehitykseen” (Ruokonen ym. 2001, 121). Lapselle olisi hyvä tarjota mahdollisuus kasvaa ja kehittyä musiikillisesti rikkaassa ympäristössä, koska näin lapsen spontaani musiikillinen ajattelu kehittyy ja lapsen into luoda uutta kasvaa. (Karpinen, S., Puurula, A. ja Ruokonen, I. 2001, 121.)

Ruokosen mukaan musiikkikasvatuksen hyödyllisyysperustana voidaan nähdä musiikkikasvatuksen vaikutukset lapsen kokonaispersoonallisuuden kasvuun ja kehitykseen. Musiikkikasvatuksella todetaan olevan positiivisia yhteyksiä lapsen yleisiin kouluvalmiuksiin: Kielellisiin, fyysisiin, psyykkisiin ja sosiaalisiin valmiuksiin sekä keskittymiskykyyn. Lisäksi ne tuovat esille musiikin käytön mahdollisuudet eettisen ja uskontokasvatuksen alueella sekä korostavat musiikin merkitystä koko elämän osa-alueilla. (Ruokonen 2001, 122.)

Musiikin harrastaminen kehittää äänellistä hahmotuskykyä ja muistia, niinpä musiikkia harrastaneet lapset muistavatkin muita paremmin hokemia ja sanalistoja. Jos lapsella on erityisiä

hahmotushäiriöitä auditiivisen oppimisen alueilla, voidaan musiikin avulla tukea lukemaan ja kirjoittamaan oppimista. Samoin laulaminen, loruleminen ja muut rytmiset leikit auttavat esikouluikäistä lasta lukemaan ja kirjoittamaan oppimisessa. Musiikilla on todettu olevan positiivisia yhteyksiä lapsen laaja-alaiseen oppimiseen ja oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisemiseen. Aivotoiminnan tehostuminen on erityisen tehokkailla muusikoilla, jotka ovat aloittaneet soittamisen alle 7-vuotiaina. Ruokonen viittaa Huotilaiseen, joka korostaa, että musiikkitoiminta kehittää myös lapsen tarkkaavaisuustaitoja ja vaikuttaa positiivisesti kuulojärjestelmän toimintaan ja motoristen taitojen kehittymiseen. Musiikkitoiminnalla voidaan vaikuttaa myös tarkkaavaisuuteen ja kuulon erottelukykyyn, jotka ovat hyvin tärkeitä taitoja koulumaailmassa. Hyvä keskittymiskyky auttaa keskittymään meluisassa luokassa ja kuulokyvyn kehittyminen auttaa vieraan kielen opiskelussa, kun sanoja pystyy erottamaan helpommin. (Ruokonen 2016, 54-55.)

Niin kuin aikuisellekin, lapselle musiikki toimii tunteiden ilmaisun välineenä. Sillä onkin merkitystä lapsen tunne- ja sosiaalisen elämän kehittymiselle. Lapset voivat ilmaista tunteitaan musiikillisia työtapoja hyödyntäen tai integroimalla musiikin muihin taiteen lajeihin, kuten maalaamiseen. Musiikin herättämistä tunteista voidaan keskustella, jotta lapsi oppii pukemaan tunteensa sanoiksi ja näin oppii käsittelemään ja tunnistamaan niitä. Musiikkiliikunnan avulla lapsi pääsee kokeilemaan omia rajojaan mielikuvien kautta ja uskaltautuu esimerkiksi liike-improvisointiin. (Ruokonen 2001, 132.)

”Aktiivinen musisointi rakentaa lapsen maailmaa, itsenäisyyttä ja itsetuntoa. Lapsia on innostettava sepittämään omia lauluja, tekemään tansseja ja keksimään keho- ja rytmisoittimilla omia sävellyksiä. Varsinkin siinä vaiheessa, kun esikouluikäinen kuusivuotias elää taiteellisen ilmaisun kriisivaihetta pyrkien esimerkiksi tutun laulun toistamisessa täydellisen puhtaaseen suoritukseen, on lapsen hyvä saada kokea iloa ja onnistumisen elämyksiä musisoidessaan spontaanisti ilman paineita oikeasta tai virheellisestä suorituksesta.” (Karppinen ym. 2001, 132.) Laulujen tai soitettavan kappaleen osaaminen ja onnistunut esiintyminen lujittavat lapsen itsetuntoa ja kehittävät itseluottamusta. Lapsi tarvitsee onnistumisen kokemuksia ja niiden avulla lapsen musiikillinen ajattelu kehittyy parhaiten. Myös laulaminen ja äänenkäyttö vahvistavat lapsen itsetuntoa, koska ääni on tärkeä osa persoonallisuutta. Terve äänenkäyttö on

tärkeä osa lapsen kommunikaatiota ja sosiaalisia suhteita. Siksi aikuisten tulisi antaa lapselle hyvä ja terve äänenkäyttömalli. (Ruokonen 2001, 132-133.)

Ruokonen (2001) on sitä mieltä, että musiikillisten toimintatapojen kautta lapsi jäsentää kehonsa toimintoja ja kehittyy liikkeiden hallinnassa ja koordinaatiossa. Musiikilliset toimintamuodot kehittävät niin hieno- kuin karkeamotorisia taitoja, psykomotoriikkaa ja musiikin peruselementtien hahmottamista. Musiikkiliikunta ja kehorytmit auttavat lasta hahmottamaan perussykettä ja sanarytmiä ja näin valmistaa lasta soittamiseen vaadittavissa taidoissa. (Ruokonen 2001, 133.)

Lapsuuden musiikillisella ympäristöllä on vaikutusta musikaalisuuden eri osa-alueiden kehitykseen ja sitä kautta yksilön minäkäsitykseen. Lapsen toveripiiri, harrastuneisuus ja musiikillinen maailma vaikuttavat lapsen musiikilliseen maailmankuvaan ja –minäkäsitykseen yhdessä ympäristön kanssa.

Anttila ja Juvonen ovat sitä mieltä, että tässä yhteydessä olisi opettajalla oivallinen tilaisuus monipuolisten musiikkikokemusten kautta luoda sitä emotionaalis-esteettistä sekä kognitiivista perustaa, jolle persoonallinen musiikillinen maailmankuva olisi turvallista rakentaa. Tässä kehitysvaiheessa opettajalla on erittäin suuri vaikutus kehittyvän nuoren asenteiden ja arvostuksen muodostumiseen joko kielteiseen tai myönteiseen suuntaan. Ja näin vaikuttaa siihen, kuinka lapsi innostuu musiikin harrastamisesta. (Anttila ja Juvonen 2002, 31.)

Lapsi ottaa jatkuvasti musiikillisia vaikutteita ympäristöstään, kulttuuristaan ja musiikin merkityksestä. ”Mahdollinen soitto- tai lauluharrastuksen viriäminen muokkaa käsitystä musiikin merkityksestä yksilön koko elämän näkökulmasta sekä erityisesti musiikillisen minäkäsityksen ja musiikillisen maailmankuvan jäsentymisen kannalta” (Anttila ja Juvonen 2002, 48.)

Niin musiikkikasvatuksessa kuin muussakin kasvatuksessa on hyvin tärkeää se, että välitämme oikeasti siitä mitä teemme ja mitä lapsille opetamme. Lapset vaistoavat hyvin sen, mitä emme sano. Tai mitä jätämme sanomatta. Meidän esimerkkimme on hyvin tärkeässä roolissa, jos aiomme kasvattaa lapsista itseään ilmaisevia, kuuntelutaitoisia ja sosiaalisia yksilöitä. Kasvattajien ja opettajien tulisi kiinnittää huomiota myös siihen, että oikeasti ja vilpittömästi

kuuntelee lasta. Näin lapsikin kuuntelee opettajaa, kun on saanut siihen hyvän mallin. (Höngisto-Åberg ym. 2001, 17.)

4.1 Trombi-orkesteri tukemassa 5–8-vuotiaan lapsen musiikillista kehitystä

Ruokonen (2001) pitää tärkeänä, että esi- ja alkuopetuksessa tulisi olla tilaa musiikkileikeille. ”Tietoisella ja tavoitteellisella musiikkikasvatuksella kehitetään samalla lapsen kognitiivista, sosioemotionaalista ja psykomotorisia valmiuksia. Musiikkikasvatuksessa eri tavoitealueet ja sisällöt liittyvät kokonaisvaltaisessa tekemisessä ja kokemisessa toisiinsa ja pyrkimyksenä on rakentaa lapsen maailmaa monipuolisesti ja luovasti”. (Ruokonen 2001, 123.) Lapsen musiikilliseen kykyyn vaikuttaa lapsen luontaisten kykyjen lisäksi vahvasti lapsen musiikillinen ympäristö. Lapsen musiikillinen toiminta perustuu aina aiemmin opituille taidoille, valmiuksille ja kokemuksille. Siksi on hyvä muistaa, että jokainen lapsi on yksilö ja oppii omalla vauhdillaan. Musiikillinen kehitys ja ikä eivät aina kulje käsi kädessä. Musiikilliset kokemukset ovat myös hyvin erilaisia.

Ruokonen (2001) viittaa Bruneriin (1973), joka on jakanut lapsen musiikillisen ajattelukyvyyn kehityksen kolmeen vaiheeseen:

1. Toiminnallinen, motorisiin toimintoihin ja kokemiseen liittyvä vaihe

Tässä vaiheessa lapsi muuttaa musiikin liikkeet kuulohavainnon kautta kehon liikkeiksi. Tämä on pohja lapsen musiikilliselle ajattelulle.

2. Ikoninen vaihe

Tässä vaiheessa musiikkiin voidaan liittää musiikillisia mielikuvia, jotka helpottavat myöhempää musiikin oppimista. Niiden avulla lapsi muistaa samana toistuvan musiikin ja osaa verrata sitä aikaisemmin kuultuun musiikkiin.

3. Symbolisen ajattelun vaihe

Musiikkikasvatuksen näkökulmasta tämä ajattelun vaihe liittyy siihen, jolloin lapsi alkaa kiinnostua musiikin symboleista ja teoriasta. Musiikin kielellissymboliset käsitteet opitaan parhaiten kokonaisvaltaisen oppimisen kautta, tärkeässä asemassa liikunta, leikki ja mielikuvat. (Ruokonen 2001, 120-124.)

Ruokonen (2001, 2016) tiivistää:

5–6-vuotias lapsi:

- Tajuaa sävelkorkeuden, rytmin ja melodian olemassaolon
- Osaa demonstroida joitakin musiikillisia käsitteitä
- Laulaa opetettuja lauluja yhä tarkemmin
- Tajuaa harmonian ja sointujen olemassaolon
- Osaa käyttää käsiä ja jalkoja itsenäisesti, esim. taputtaa sanarytmisiä ja kävellä sykkeessä
- Kehittyy musiikkiliikunnassa tempon ja sykkeen tarkemmassa kehollisessa toteutuksessa
- Nauttii musiikillisista ryhmätansseista ja leikeistä ja oppii niitä
- On innokas aloittamaan soittimen soiton opiskelun

6-7-vuotias lapsi:

- Omaksuu helpommin tonaalista musiikkia kuin atonaalista musiikkia
- Tajuaa harmonian ja sointujen olemassaolon
- Osaa käyttää käsiä ja jalkoja itsenäisesti, esim. taputtaa sanarytmisiä ja kävellä sykkeessä
- Kehittyy musiikkiliikunnassa tempon ja sykkeen tarkemmassa kehollisessa toteutuksessa
- Nauttii musiikillisista ryhmätansseista ja leikeistä ja oppii niitä
- On innokas aloittamaan soittimen soiton opiskelun
- Lapsen laulaminen kehittyy puhtaammaksi
- Absoluuttinen sävelkorkeus voi alkaa kehittyä, jos lapsi oppii soittamaan jotain instrumenttia

7–8-vuotias:

- Syventää ja harjoittelee 5–6-vuotiaana oppimiaan valmiuksia monipuolisen musiikillisen toiminnan ja ilmaisun kautta sekä tekee havaintoja ja arviointeja musiikista ja tyyleistä
- Ymmärtää konsonanssin ja dissonanssin
- Lapsi tajuaa, että sävelkorkeudelle, rytmille ja melodialle on olemassa symbolinen merkintätapa ja alkaa tutustua notaatioon ja musiikin muotoon omissa laulu- tai instrumenttisävellyksissään
- On kiinnostunut symbolikielestä ja oppii musiikin luku- ja kirjoitustaitoa, oppiminen tapahtuu oivaltaen soittamisen, laulamisen, liikkumisen, piirtämisen ja kuuntelun yhteydessä
- Rytmisen havaitseminen ja rytmisen esittämisen taidot paranevat
- Melodinen muisti ja sisäisen laulamisen kyky kehittyvät
- Oppii kuuntelemaan yksinkertaisia harmonioita, jos saa soittaa sointupohjaista soitinta

Ruokosen (2001) mukaan musiikin oppiminen tapahtuu vain musisoimalla. Musisointi ei ole ainoastaan soittamista tai laulamista, vaan se sisältää kaikenlaisen musiikillisen kokemisen, kuten kuuntelun ja musiikkiliikunnan. Musiikin peruselementit opitaan parhaiten kokonaisvaltaisella musiikin kokemisella. Musiikin peruselementit ovat:

- rytmi
- melodia
- harmonia
- dynamiikka
- tempo
- sointiväri
- muoto

Äänen sointiväriä tutkitaan ja opitaan hahmottamaan kuuntelemalla ja tunnistamalla erilaisia ääniä, esimerkiksi kirkas, tumma, pehmeä, terävä. Lasten kanssa tunnistetaan kuuntelun perusteella erilaisia ääniä ja tehdään omia äänisommitelmia.

Äänen voimakkuutta eli dynamiikkaa tutkitaan kuuntelemalla ja tuottamalla erilaisia ääniä. Tätä kautta lapset oppivat keskeiset äänen voimaan liittyvät käsitteet ja vastakohtaparit, kuten

- voimakas-hiljainen (forte-piano) ja
- voimistuen – hiljentyen (crescendo–diminuendo)
- painava – kevyt

Äänen keston hahmottamiseen liittyvät sisällöt laajenevat hiljaisuus – ääni -vastakohtapareista vaativampiin nuottiaika–arvoihin liittyviin sisältöihin. Tempo-käsitteen lapsi oppii parhaiten leikin ja tekemisen kautta. Vastakohtaparien hidas-nopea, hidastuva–nopeutuva kautta lapsi oppii tempon kiihdytyksen (accelerando). Kun kaksi tai useampi eri sävel soi peräkkäin, ääni soi eri korkeuksilla, näin syntyy melodia. Tavoitteena on, että ennen kouluikää lapsi kykenee hahmottamaan ja ymmärtämään vastakohtaparit korkea ääni – matala ääni, nouseva ääni – laskeva ääni sekä hahmottamaan melodian liikettä. Musiikin harmoniasta puhutan silloin, kun kaksi tai useampi ääni soi yhtä aikaa, esimerkiksi duuri-molli. Musiikin muotoa voidaan harjoitella esimerkiksi musiikkiliikunnan, kuuntelun tai nuottikuvan avulla. (Ruokonen 2001, 127-128.)

Esi- ja alkuopetusikäiselle lapselle leikki on tärkeässä osassa lapsen kehitystä. Tämän ikäinen lapsi on vielä innokas leikkijä, joka nauttii nopeasti etenevistä, jännittävistä tapahtumista ja

tarinoista sekä roolileikeistä, joissa jäljitellään satuhahmoja tai melodiasta tuttuja sisältöjä. (Ruokonen 2016, 40.) Kognitiivisen alueen musiikillisiin tavoitteisiin päästään vain musiikillisen leikin kautta monipuolisia työtapoja hyödyntäen. (Ruokonen 2001, 127-128.)

Lasten sinfoniaorkesteri Trombissa lapsi pääsee kokemaan musiikin peruselementit kokonaisvaltaisesti. Rytmii, melodia, dynamiikka, tempo ja muoto ovat musiikin perusasioita, joiden voimakkuutta ja tehoa voimistetaan yhteissoiton avulla. Harmonia on orkesterisoiton kannalta merkityksellinen, koska yksin soittaessa ei välttämättä kuule tai erota erilaisia harmonioita. Orkesterissa, jossa on paljon erilaisia instrumentteja, lapsi pääsee kuulemaan myös erilaisia sointivärejä.

Leikki on myös hyvin tärkeässä osassa niin soiton alkeisopetuksessa kuin lasten sinfoniaorkesteri Trombin harjoituksissakin. 14.12.2016 oli Trombin joulukonsertti ja konsertti alkoi Edvard Griegin säveltämällä Vuorenpeikkojen tanssilla, jonka tahtiin trombilaiset saapuivat lavalle liikkuen kuin peikot. Teosta soittivat ammattiopiston opettajat, eli trombilaiden omat soitonopettajat.

Ruokosen (2016) mukaan aktiivinen musisointi rakentaa lapsen maailmaa, itsenäisyyttä ja itsetuntoa. Ja kuten Trombissa keksitään omia lauluja ja sanoituksia, myös Ruokonen (2016) kehottaa lapsia sepittämään omia lauluja, tekemään tansseja ja keksimään keho- ja rytmisoitimilla omia säestyksiään. Esikouluikäikäinen lapsi elää taiteellisen ilmaisunsa kriisivaihetta ja etenkin silloin olisi tärkeää suoda lapselle mahdollisuus osallistua spontaaniin musisointiin ja kokea musisoinnin iloa ja onnistumisen tunnetta vailla epäonnistumisen pelkoa.

Tuovilan (2003) tutkimus osoittaa, että lasten musiikin harjoittaminen perustuu lasten omaehtoiseen kuulonvaraiseen musiikkikulttuuriin, jossa kuunteleminen, laulaminen, soittaminen ja tanssiminen sulautuvat toisiinsa kokonaisvaltaisiksi improvisoiduiksi musiikillisiksi toimintaisoiteiksi ja musiikkileikeiksi. ”Kouluun ja soitto-opintoihin siirtyessään lapset ovat mestareita hahmottamaan yhteisössään kohtaamaansa äänimaailmaa. He osaavat improvisoivan vastavuoroisen musiikilla leikkimisen, jota ovat pienestä pitäen harjoitelleet.” (Tuovila 2003, 43.)

Keskilapsuuttaan elävä lapsi kokee musiikillisen tilansa aina vain laajemmassa määrin ja erkaantuu tietoisesti perhepiiristään. Häntä odottavat uudet ohjatut harrastusryhmät tai lasten kesken kehitetyt harrastukset, joihin vanhemmilla ei ole lupaa osallistua. Uuden vapauden myötä lapset testaavat omat musiikkityylit ja muut mielenkiinnon kohteet. Lasten muunteleva laulaminen, soittaminen ja tanssiminen tapahtuvat yleensä kuulonvaraisesti. (Tuovila 2003, 43.)

Tämä vaihe lapsen elämää on hyvin merkittävä vaihe musiikkiharrastuksen ja muun elämän kannalta. Musiikkikasvattajina meidän tulisi tarjota hyvät mahdollisuudet musiikkiharrastukselle ja osoittaa musiikin avulla oikeaa suuntaa elämässä. Tärkeää olisi luoda soittotunnille ja orkesteriin hyvä ilmapiiri ja yhteishenki, jotta lapsi voisi tulla ja lähteä hyvillä mielin harjoituksista. Opettajalla on suuri vastuu ja mahdollisuus vaikuttaa lapsen musiikilliseen hyvinvointiin ja luovuuden kehittämiseen ja tukemiseen. Tuovila (2013) kirjoittaa Patricia Shelhan Campbellin tekemästä tutkimuksesta (1998), minkä mukaan suuri osa lasten musiikin oppimisesta on luontaista ja kokonaan virallisesta ohjauksen ulkopuolella tapahtuvaa musisointia.

Voimme siis pyrkiä vahvistamaan yhteismusisoinnin merkitystä soitonopetuksessa ja omalta osaltamme tehdä töitä sen eteen, että yhteissoittotunnilta lapselle jää sellainen mieli, että musisointia on kiva jatkaa harjoitusten ja soittotuntien ulkopuolella.

4.2 Musiikkiharrastuksen vaikutus lapsen kehitykseen

Ryhmäsoitto voi olla monelle lapselle se ensimmäinen kosketus musiikin luomiseen ja yhdessä tekemiseen. Tavoite on, että jokainen lapsi jatkaa musiikin harrastusta, etenkin, kun sen on todettu vaikuttavan lapsen kehitykseen kokonaisvaltaisesti ja monella eri tasolla. Kalevi Aho (2003) referoi saksalaista tutkimusta, jossa tutkittiin musiikin harrastamisen vaikutuksista lasten henkiseen kehitykseen. Tutkimuksen suoritti saksalainen musiikkitieteilijä Hans Günther Bastian työryhmineen 1990-luvulla ja tutkimus kesti yli kahdeksan vuotta.

Bastianin (2003) perusolettamuksena oli, että kaikki lapset ovat musikaalisia heidän taustostaan riippumatta. Hänen pyrkimyksenään oli selvittää, miten musiikin harrastaminen vaikuttaa lasten henkiseen kehitykseen. Viiteen berliiniläiseen peruskouluun laadittiin musiikkipainot-

teinen opetusohjelma, joka alkoi jo ensimmäiseltä luokalta. Oppilaat olivat tutkimusta aloitettaessa 6–7-vuotiaita lapsia. Musiikkitunteja oli viikossa kaksi, ja tunnit koostuivat jonkun instrumentin opiskelusta sekä yhteissoitosta pienemmissä yhtyeissä tai laajemmissa kokoonpanoissa. Vertailuryhmänä oli kaksi berliiniläistä peruskoulua.

Bastianin ja työryhmän tulokset olivat häkellyttäviä. Soittoharrastusten positiivinen vaikutus näkyi erityisen selvänä lasten sosiaalisen kyvykkyyden kehittymisenä. Lasten hyväksyntä muita luokkakavereita kohtaan kasvoi ja soittavilla lapsilla oli kypsempi sosiaalinen arvostelukyky, he kykenivät ottamaan paremmin opikseen kokemuksistaan ja he pohtivat kypsemmin sosiaalisia syy-seuraus -yhteyksiä, he tulivat suvaitsevaisemmiksi ja he kykenivät paremmin selviytymään arkipäivän eri ristiriitaisista tilanteista. Tutkimuksessa ilmeni myös, että musiointi vähensi koululaisten aggressioita ja varsinkin hallitsemattomia aggression purkauksia.

Bastianin (2000) tutkimuksessa selvisi myös, että yhtä mullistavat vaikutukset soitonopiskelulla on älykkyyden kehittymiseen ja henkiseen kypsymiseen. Mitä pidemmälle soittoharrastus eteni, sitä enemmän kohosi samalla yleinen älykkyydosamäärä. Eniten vaikutus näkyy koulunkäyntinsä alussa sosiaalisesti torjutut ja syrjäytyneet lapset, joiden älykkyydosamäärä oli alle keskitason. Musiikin harrastaminen ja koulujen musiikinopetus kehittävät myös lasten keskittymiskykyä ja lasten luovuutta. Lasten musiikkiharrastus näyttää antavan eväät sille, että heistä kasvaa ennakkoluulottomammin ajattelevia, idearikkaita aikuisia. Tutkimuksen yksi sensaatiomainen tulos koski myös yleistä koulumenestystä. Soitonopiskelu paransi lasten koulusuorituksia kaikissa aineissa, ennen kaikkea matematiikassa, geometriassa, äidinkielessä ja vieraassa kielessä. Yhteenvedon voidaan todeta kuuden vuoden tutkimusjakson jälkeen henkisten valmiuksien erot. Ne koululaiset, jotka soittivat jotain soitinta, olivat tutkimusjakson lopulla kaikilla alueilla etevämpiä musiikkia harrastamattomiin koululaisiin nähden.

Soittaminen ja yhteissoitto

- paransi merkittävästi sosiaalisia kykyjä ja vähensi koulukiusaamista
- nosti oppimis- ja suoritustietoisuutta
- lisäsi yleistä älykkyydosamäärää
- kehitti keskittymiskykyä
- paransi luovuutta
- kehitti emotionaalista herkkyyttä
- kehitti emotionaalista vastaanottokykyä
- vähensi lasten ahdistus- ja pelkotiloja

- paransi oppimistuloksia kaikissa muissakin oppiaineissa, siitä huolimatta, että se vaati lapsilta paljon aikaa

Bastian (2000) painottaa, että omakohtainen soittaminen, kuten myös muut taideaineet kehittävät luovuutta, joiden avulla lapset pystyvät käsittelemään ja analysoimaan tunteitaan ja purkamaan vaikeitakin ahdistustilojaan ja pelkojaan. Samalla kasvaa tietoisuus lapsen omasta itsestä ja maailmasta. Soittaminen on psykofyysisesti erittäin monimutkainen tapahtuma. Se edellyttää tietoista älyllistä analysointia, jossa on mukana myös tunne. Soittamiseen tarvitaan myös tietyt motoriset valmiudet ja eri aistien yhteistyötä. Visuaalinen nuottikuva pitää kyetä hahmottamaan ja analysoimaan salamannopeasti päässä, jotta sen kykenisi toteuttamaan motorisesti soittimen kautta niin, että lopputulos kuulostaisi kauniilta ja puhtaalta. Jos kappale tulisi opetella ulkoa, seurauksena on samalla hahmotuskyvyn ja muistin yleinen kehittyminen. Soittaminen työllistää aivojen kaikkia kerroksia samanaikaisesti ja näin kehittää myös lapsen yleistä assosiaatiokykyä ja luovuutta. Soitonopiskelu kasvattaa myös pitkäjänteisyyttä ja kurinalaisuutta.

Bastian (2000) mainitsee myös yhteissoiton, jonka mukaan yhteissoitossa tulee mukaan näiden lisäksi myös harrastusten sosiaalisuutta kehittävä puoli. Orkesterissa jokaisella osallistujalla on oma tärkeä tehtävänsä ja roolinsa. Sooloilijat eivät niissä menesty, vaan kaikkien on toimittava toisiaan tukien ja innostaen parhaan mahdollisen lopputuloksen saavuttamiseksi.

Ruokonen (2016) mainitsee musiikin vaikutuksen lapsen kokonaispersoonallisuuden kasvuun ja kehitykseen, jota ovat tutkineet myös Aelwyn Pugh ja Lesley Pugh. He esittelevät useita tutkimuksia, joissa todetaan musiikkikasvatuksella olevan positiivisia yhteyksiä lapsen yleisiin kouluvalmiuksiin. Näitä ovat keskittymiskyky, kielelliset-, fyysiset-, psyykkiset- ja sosiaaliset valmiudet. He tuovat esille myös musiikin mahdollisuudet eettisen kasvatuksen alueella sekä korostavat musiikin merkitystä elämää rikastuttavana ilon ja mielihyvän lähteenä. (Ruokonen 2016, 12.)

4.3 Opetussuunnitelmat Trombin tukena

Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteissa (2005) pidetään tärkeänä yhdessä opiskelua sekä yhteismusisointia, johon yksilöopetus antaa valmiudet. Siinä myös painotetaan monipuolisia työtapoja, jotka tukevat oppilaan oppimista ja edistävät musiikin eri alueiden ja aihepiirien integroitumista toisiinsa. Oppilaita kannustetaan musisoimaan ja harjoittelemaan yhdessä toisten kanssa sekä osallistumaan erilaisiin esiintymistilaisuuksiin.

Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteiden (2005) mukaan yhteismusisoinnin tavoitteet ja keskeinen sisältö ovat:

- Yhteismusisoinnissa oppilasta ohjataan laulamaan ja soittamaan yhdessä muiden kanssa sekä toimimaan ryhmän jäsenenä.
- Oppilas saa ryhmästä innostusta musisointiin ja harjoitteluun.
- Tavoitteina ja keskeisinä sisältöinä on, että oppilas oppii yhteismusisointia ohjatusti ja itsenäisesti
- saa valmiuksia yhteissoinnin kehittämiseen
- oppii musisoimaan suhteessa muihin soittajiin ja laulajiin
- oppii ottamaan vastuuta erilaisten yhteismusisointitilanteiden järjestämisestä
- ymmärtää stemmaharjoittelun merkityksen yhteismusisoinnissa
- saa esiintymiskokemuksia ja oppii esiintymistaitoja

Trombissa lapsi kokee musiikin kokonaisvaltaisesti: laulamalla, soittamalla ja liikkumalla yhdessä muiden soittajien kanssa. Harjoituksissa lapsi on jatkuvasti vuorovaikutuksessa muiden soittajien ja opettajien kanssa ja näin harjoittelee toimimaan ryhmän jäsenenä. Innostus ja motivaatio soittamiseen ja harjoitteluun lisääntyy, kun harjoittelu tapahtuu yhdessä muiden soittajien kanssa.

Trombin työtavat tukevat myös lapsen toimimista koulumaailmassa. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014 korostaa myös yhteisöllisyyttä ja osallisuutta. Siinä mainitaan, että on tärkeää, että oppilas saa kokemuksen osallisuudesta ja siitä, että voi yhdessä toisten kanssa rakentaa yhteisönsä toimintaa ja hyvinvointia. Tämä ajatus sopii hyvin Trombin periaatteisiin ja arvopohjaan. Trombissa jokainen oppilas huomioidaan yksilönä jo siinä vaiheessa, kun oppilaan oma opettaja räätälöi oppilalle omat stemmat hänen taitotasonsa mukaisesti.

Opetussuunnitelman perusteet (2014) on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan oppilas on aktiivinen toimija. Hän oppii asettamaan tavoitteita ja ratkaisemaan ongelmia sekä itsenäisesti että yhdessä muiden kanssa. Oppiminen on erottamaton osa yksilön ihmisenä kasvua ja yhteisön hyvän elämän rakentamista. Kieli, kehollisuus ja eri aistien käyttö ovat ajattelun ja oppimisen kannalta olennaisia. Uusien tietojen ja taitojen oppimisen rinnalla oppilas oppii refleктоimaan oppimistaan, kokemuksiaan ja tunteitaan. Myönteiset tunnekokemukset, oppimisen ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista. (POPS 2014.)

Trombin oppimiskäsitys kulkee hyvin samalla linjalla perusopetuksen opetussuunnitelman (2014) kanssa. Alkeisorkesterissa oppilaalla on sekä omat haasteet ja tavoitteet oman soittamisen suhteen, että orkesterin yhteiset tavoitteet, kuten tuleva konsertti tai matinea. Trombi käyttää erilaisia työtapoja musiikin opettamiseen ja onnistumisen kokemukset ja soittamisen ilo ovat hyvin merkittävässä osassa. Soittamisen ilon ja riemun saavuttaminen antaa uusia mahdollisuuksia uuden oppimiselle ja vaikuttaa myönteisesti lapsen soittoharrastukseen.

Oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa toisten oppilaiden, opettajien ja muiden aikuisten sekä eri yhteisöjen ja oppimisympäristöjen kanssa. Se on yksin ja yhdessä tekemistä, ajattelemista, suunnittelua, tutkimista ja näiden prosessien monipuolista arvioimista. Siksi oppimisprosessissa on olennaista oppilaiden tahto ja kehittyvä taito toimia ja oppia yhdessä. Oppilaita ohjataan myös ottamaan huomioon toimintansa seuraukset ja vaikutukset muihin ihmisiin ja ympäristöön. Yhdessä oppiminen edistää oppilaiden luovan ja kriittisen ajattelun ja ongelmanratkaisun taitoja sekä kykyä ymmärtää erilaisia näkökulmia. Se myös tukee oppilaiden kiinnostuksen kohteiden laajentumista. Oppiminen on monimuotoista ja sidoksissa opittavaan asiaan, aikaan ja paikkaan.

Niin kuin olen aikaisemmin maininnut, vuorovaikutus on hyvin olennainen osa orkesteritoimintaa, myös perusopetuksen opetussuunnitelma perusteet (2014) tukee vuorovaikutusta. Trombissa on hyvin kannustava ilmapiiri. Jokaista soittajaa kannustetaan ja tuetaan jo pelkästään sillä, että orkesterissa on monta instrumenttiopettajaa läsnä ja apua ja tukea saa, jos oppilas sitä tarvitsee. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014) mainitaan, että oppimisprosessin aikana saatava rohkaiseva ohjaus vahvistaa oppilaan luottamusta omiin mahdollisuuksiinsa, myös oppilaan kiinnostuksen kohteet, arvostukset, työskentelytavat ja tunteet sekä kokemukset ja käsitykset itsestä oppijana ohjaavat oppimisprosessia ja motivaatiota.

Trombi tukee myös perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2014) näkemystä kulttuurisesti kestävästä elämäntavasta ja monimuotoisesta ympäristössä toimimisesta. Ne edellyttävät ihmisoikeuksien kunnioittamiselle perustuvaa kulttuurista osaamista, arvostavan vuo-

rovaikutuksen taitoja ja keinoja ilmaista itseään ja näkemyksiään. Oppilaat myös oppivat kehittämään sosiaalisia taitojaan, ilmaisemaan itseään eri tavoin ja esiintymään eri tilanteissa. Tähän Trombi valmistaa hyvin, koska orkesteriharjoituksissa työskennellään aina yhdessä ja esiintymisetkin tapahtuvat yhdessä, jolloin ryhmällä on toistensa tuki. Jos oppilas haluaa, niin Trombissa on mahdollisuus esiintyä myös yksin tai pienemmissä ryhmissä, esimerkiksi toimimalla solistina konsertissa tai matineassa.

Orkesterissa soittaminen ja ylipäänsä yhteissoitto vaativat oppilaalta yhdessä työskentelyn taitoja ja se kehittää myös taitoa arvioida omaa työskentelyään. Jokaisen soittajan täytyy ottaa vastuu omasta soitostaan ja siitä, että harjoittelee oman osuutensa. Tätä taitoa on hyvä opetella heti soittoharrastuksen alkuvaiheessa. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014) on myös tavoite tähän liittyen:

Opetuksessa tuetaan oppilaiden itsenäisen ja yhdessä työskentelyn taitoja. Työskentelytaitoihin sisältyvät myös taito suunnitella, säädellä ja arvioida omaa työtään, taito toimia vastuullisesti ja parhaansa yrittäen sekä taito toimia rakentavassa vuorovaikutuksessa.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014) arvioinnin kannustavuus on myös nostettu esille:

Opettajat huolehtivat siitä, että oppilaat saavat alusta lähtien oppimista ohjaavaa ja kannustavaa palautetta sekä tietoa edistymisestään ja osaamisestaan. Onnistumisen kokemukset kannustavat oppimaan lisää, mutta myös epäonnistumiset tai virheelliset ratkaisut ovat osa oppimisprosessia.

Yhteissoitossa soittoharrastuksen alkuvaiheessa kannustava palaute ja onnistumisen kokemukset ovat hyvin tärkeässä osassa. trombilaiset saivat paljon hyvää palautetta pitämästään joulukonsertista ja palaute antaa varmasti uutta intoa harjoitella seuraavaa konsertti varten, niin oppilaille kuin opettajillekin. Oppilaat myös huomasivat oman kehityksensä, koska pystyivät yhdessä luomaan oman konsertin ja pääsivät osaksi jotain suurta, vaikka soittajien apuna olivatkin pidemmällä olevat soittajat ja joitain opettajia. Silti jokaisella soittajalla oli oma tehtävänsä ja paikka orkesterissa.

Kun orkesterissa tehdään tarinasävellystä, siinä on suomalainen kansanmusiikki parhaimmillaan. Lapset keksivät laulun aiheen, toiset jatkavat sitä, kunnes laulu on valmis. Laulun aiheet syntyvät lapsen maailmasta, eli siitä, minkä ympärillä hän on kasvanut. Näin kansanmusiikki elää vahvasti lasten soittoharrastuksen mukana. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014) myös kulttuurinen moninaisuus pidetään rikkautena:

Perusopetus rakentuu moninaiselle suomalaiselle kulttuuriperinnölle. Se on muodostunut ja muotoutuu eri kulttuureiden vuorovaikutuksessa. Opetus tukee oppilaiden oman kulttuuri-identiteetin rakentumista ja kasvua aktiivisiksi toimijoiksi omassa kulttuurissaan ja yhteisössään sekä kiinnostusta muita kulttuureita kohtaan. Samalla opetus vahvistaa luovuutta ja kulttuurisen moninaisuuden kunnioitusta, edistää vuorovaikutusta kulttuurien sisällä ja niiden välillä ja luo siten pohjaa kulttuurisesti kestäväälle kehitykselle.

5 Tutkimusasetelma

Tehtäväni oli tutkia, kuinka yhteissoitto lasten sinfoniaorkesteri Trombissa vaikuttaa lapsen soittomotivaatioon, kuinka pienet lapset kokevat orkesterisoiton ja kuinka Trombi tukee lapsen luovuutta. Tutkin opettajien näkemykset siitä, kuinka he kokevat orkesterissa soittamisen oppimisen tukena. Trombiin kuuluu monenlaisia instrumentteja ja sen vuoksi lapsi saa mahdollisuuden kuulla ja nähdä erilaisia instrumentteja. Tutkin myös sitä, antaako Trombi soittajille musiikillisen ilon ja elämyksen. Vuorovaikutus ja yhteisöllisyys ovat myös tärkeässä osassa orkesterin toimintaa, joten tutkin myös sitä, kuinka ne näkyvät harjoituksissa.

Tutkimuksen pääkysymykseni on:

- Miten soittaminen lasten sinfoniaorkesteri Trombissa vaikuttaa lapsen soittomotivaatioon

Alakysymykseni ovat:

- Mitä orkesteri antaa pienille soittajille
- Kuinka soittaminen lastenorkesterissa vaikuttaa lapsen soittomotivaatioon opettajien mielestä
- Kuinka Trombi tukee lapsen luovuutta
- Kuinka suuri merkitys vuorovaikutuksella ja yhteistoiminnallisuudella on lastenorkesterin toiminnassa

5.1 Aikaisemmat tutkimukset

Yhteissoiton vaikutusta lapsen soittomotivaatioon nimenomaan soittoharrastuksen alkuvaiheessa ei ole paljoakaan tutkittu. Soittomotivaatiota on tutkittu monesta eri näkökulmasta, mutta aloittelevien soittajien lastenorkesterin näkökulmasta tutkimuksia ei löytynyt.

Riikka Suni on tehnyt vuonna 2006 Pro gradu –tutkielman nimeltään Viulistien yhteissoiton merkitys soitonopetuksessa ja sen vaikutus motivaatioon. Sunin tutkimus oli tapaustutkimus, jonka kohteena oli Läntisen Keski-Suomen musiikkiopistossa toimiva viuluryhmä. Myös ryhmän ohjaaja oli tutkimuksessa mukana. (Sunin 2006.) Riikka Suni on viulisti ja viulunsoi-

tonopettaja, joten hänen näkökulmansa on painottunut viulisten yhteissoittoon. Minun aiheeni käsittelee yhteissoittoa toisenlaisesta näkökulmasta, koska tutkimuskohteessani yhteissoitto käsittää paljon muutakin kuin soittamista omalla instrumentilla. Myös ryhmän koko on minun tutkimuksessa suurempi kuin Sunin tutkimuksessa, joka koostui neljästä 9-vuotiaasta tytöstä. Sunin tutkimuksessa (2016) tarkastellaan viulunsoiton ryhmäopetusta yhteismusisoinnin kannalta muun opetuksen rinnalla. Tutkimus ei käsittele viulunsoitonopetuksen antamista ryhmässä vaan yhteismusisointia viuluryhmässä omien yksilötuntien lisänä. Tutkimus tehtiin teemahaastatteluna. (Suni 2006.)

Sunin (2006) tutkimuksessa selvisi, että yhteissoiton järjestäminen on opettajan työskentelemässä musiikkiopistossa täysin hänen oman aktiivisuutensa varassa. Yhteissoittoon ei ole varattu erikseen resursseja, joten ryhmätunti on pois oppilaiden yksilötunneista. Opettaja on järjestänyt yhteissoiton niin, että oppilaat saavat normaalin 45 minuutin sijasta vain 30 minuutin soittotunnin, jolloin 15 minuuttia siirtyy yhteissoittoon. Tutkimuksen mukaan yhteissoitolla on positiivisia vaikutuksia lapsen soittoharrasukseen. Sekä opettaja, ryhmän jäsenet, että heidän vanhempansa suhtautuvat hyvin positiivisesti yhteissoittoon ja oppilaat olivat harjoituksissa selvästi innostuneita ja olisivat usein halunneet soittaa pidempäänkin. Oppilaiden mielestä ryhmässä soittaminen on todella mukavaa ja he kokivat kaverien läsnäolon hyvin merkittävänä: yhdessä soittaminen koetaan turvallisemmaksi kuin yksin soittaminen. Oppilaiden mielestä ryhmässä soittaminen kuulostaa mukavammalta, kun kappaleissa on useampi ääni. Myös opettaja korosti yhteissoiton tärkeyttä sekä useampiäänisyyden että sosiaalisuuden vuoksi. Opettajan tavoite yhteismusisoinnin ilon syntymisestä toteutui: Oppilaat nauttivat selvästi yhteissoitosta ja heidän mielestään yhteissoitto on paljon kivampaa kuin yksin soittaminen. Oppilaat kertoivat myös, että viulunsoitto tuntuu mukavammalta, kun saa käydä yksilötuntien lisäksi myös ryhmätunneilla. Heidän mielestään yhteissoitto motivoi jatkamaan viulunsoittoa ja lisäksi harjoittelemaan. Myös opettaja kokee, että ryhmäsoitto vaikuttaa osaltaan myös harjoittelumotivaatioon sekä esiintymään muuallakin kuin musiikkiopiston tilaisuuksissa. Esiintymiset koettiin mukavampina ja helpompina silloin, kun saa soittaa ryhmässä. Sunin tutkimuksessa selvisi myös, että vaikka yhteissoitto vaikuttaakin hyvin positiivisesti sekä oppimiseen että oppilaiden motivaatioon, musiikkiopistot eivät kannusta tarpeeksi yhteissoiton järjestämiseen. (Suni 2006, 42-51.)

5.2 Tutkimusmenetelmänä laadullinen tapaustutkimus

Tutkimukseni on laadullinen tapaustutkimus, jossa kohteena on Trombi-orkesteri. Tapaustutkimukselle on luonteenomaista, että yksittäisestä tapauksesta tuotetaan yksityiskohtaista, intensiivistä tietoa. Aineistonkeruussa menetelmänä käytetään tyypillisesti ilmiöiden kuvailemista. Menetelmäni kuvailen samalla tavalla kuin Syrjälä ja Numminen (1988) kuvaavat Vallin ja Aaltolan (2015) teoksessa: yksilöllistäminen, kokonaisvaltaisuus, monitieteisyys, luonnollisuus, vuorovaikutus, mukautuvuus ja arvosidonnaisuus. Olennaista on, että käsiteltävä aineisto muodostaa tavalla tai toisella kokonaisuuden ja siitä muodostuu tapaus. (Valli ja Aaltola 2015, 181.) Tapaustutkimuksessa tapaus ja tutkimusyksikkö voivat olla yksilö, perhe, yhteisö, organisaatio, tapahtuma tai tapahtumasarja, prosessi, fyysinen yksikkö tai tilanne. (Valli ja Aaltola 2015, 183.) Tämän perusteella tutkimukseni on laadullinen tapaustutkimus, koska tutkimani tapaus on Jyväskylän ammattiopiston tarjoama lastenorkesteri, joka sisältyy Jyväskylän ammattiopiston laaja-alaiseen musiikinopetukseen.

Tapaustutkimuksessa on käytössä yhtä hyvin kvantitatiiviset kuin kvalitatiivisetkin menetelmät eikä tapaustutkimus ole synonyymi laadulliselle tutkimukselle. Jotta tutkimusraportin lukija saa selville, miten tutkimuksen johtopäätöksiin on päädytty, täytyy tapaustutkimuksesta tehdä näkyvä tutkimusprosessi. Samalla lukija voi arvioida tutkimuksen luotettavuutta. (Valli ja Aaltola 2015, 181-182.) Käyttämiä tutkimusmenetelmäni ovat observointi, opettajien kanssa käydyt keskustelut sekä oppilaille tehty kysely.

Tapauksen kokonaisvaltainen ymmärtäminen on tärkeämpää kuin yleistäminen ja tapaustutkimuksessa tavoitellaankin analyttistä yleistämistä eli pyritään teorioiden yleistämiseen ja laajentamiseen. Tapauksen monipuolinen erittely antaa aineksia yleistettävyyteen ja tutkimustulosten vertailu mahdollistaa tulosten siirrettävyyden. Silloin voidaan puhua teoreettisesta tai olemuksellisesta yleistettävyydestä, jolloin keskeisiä ovat ne tulkinnat, jotka aineistosta tehdään. Tapaustutkimukselle ominaisia piirteitä ovat teorian vahva osuus, tutkijan osallisuus ulkopuolisuuden sijaan, monimetodisuus sekä rakenteelliset ja historialliset sidokset. Vaikka tavoitteena olisi yhden ilmiön kuvaaminen, taustalla on toive ymmärtää inhimillistä tai ihmis-yhteisöihin liittyvää toimintaa yleisemmin. (Valli ja Aaltola 2015, 185.)

5.3 Tutkijan rooli ja tutkimuksen luotettavuus

Kokonaisvaltainen musiikinoppiminen on tärkeässä osassa omaa opettajuuttani. Kun kuulin kyseisestä orkesterista, kiinnostuin heti tutkimaan sen toimintaa ja periaatteita tarkemmin. Olen opettanut paljon musiikkia lapsiryhmille ja tämäntyyppinen orkesteritoiminta kiinnostaa minua paljon. Uskon, että tämän tutkimuksen myötä saan sekä paljon uudenlaisia näkökulmia että uusia ideoita lasten musiikinopettamiseen. Olen myös hyvin kiinnostunut soittomotivaatiosta ja siitä, kuinka itse vaikuttaisin siihen paremmin omassa opetuksessani. Luovuus on myös tärkeä osa omaa opettajuuttani, etenkin varhaisiän musiikinopettajana. Arvostan suunnattomasti sitä työtä, jota orkesterin opettajat tekevät. Oman aikaisemman koulutukseni ja työkokemukseni pohjalta tiedän, että alkeisorkesterissa työskentely ei ole helppoa ja kuinka paljon vaaditaan työtä, että asetetut tavoitteet saavutetaan. Itselläni on taustalla monen vuoden puhallinorkesterikokemus Keuruun Soittajapojissa, joten ymmärrän hyvin myös lasten tunteita ja ajatuksia harjoitusten aikana. Välillä koetaan väsymyksen tunnetta ja välillä ollaan intoa täynnä.

Tässä kvalitatiivisessa tutkimuksessa arviointiin ja luotettavuuteen liittyvä käsite on validius, eli tutkimusmenetelmän kyky mitata juuri sitä, mitä on tarkoituskin mitata. Observoidessani harjoituksia tarkkailin oppilaita, heidän käytöstään, soittoon ja musiikkiin liittyvää iloa ja riemua, onnistumisen kokemuksia, pettymyksiä sekä opettajien kannustavaa otetta. Jätin takalalle omat oletukseni ja odotukseni orkesterin toiminnasta ja havainnoin tilannetta ulkopuolisen näkökulmasta. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta parantaa tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta. Tutkimuksen validiutta voidaan tarkentaa käyttämällä tutkimuksessa useita menetelmiä, siitä käytetään nimitystä triangulaatio. Jos tutkija käsittelee saatuja tuloksia alkuperäisen ajattelumallin mukaisesti, ei tuloksia voida pitää tosina tai pätevinä. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2009, 231-233.)

Observoinnin, kyselyn ja haastattelun avulla saadaan selville, mitä henkilöt ajattelevat, tuntevat ja uskovat sekä toimivatko ihmiset niin kuin sanovat toimivansa. Havainnoinnin suurin etu on, että sen avulla voidaan saada välitöntä, suoraa tietoa yksilöiden, ryhmien ja organisaatioiden toiminnasta ja käyttäytymisestä sekä päästään luonnollisiin ympäristöihin. Havainnointi on erinomainen menetelmä muun muassa vuorovaikutuksen tutkimuksessa. Havainnointimenetelmää on kritisoitu siitä, että tutkija saattaa häiritä tilannetta ja jopa muuttaa oppi-

laiden ja opettajan käytöstä. Tästä syystä tutkimuksen objektiivisuus saattaa kärsiä. (Hirsjärvi ym. 2009, 212-214.)

Tässä tutkimuksessa observointi ei häirinnyt opetustilannetta tai muuttanut opettajien tai lasten käytöstä, koska opetustilassa on aina seuraamassa vanhempia tai muita opettajia. Harjoituksissa tilanne elää jatkuvasti, koska välillä liikutaan, vaihdetaan paikkaa ja taas soitetaan. Lapset tai opettajat eivät välttämättä edes huomaa, että harjoituksia on joku seuraamassa. Siksi tekemäni havainnot ovat todellisia.

5.4 Tutkimuksen toteuttaminen

Aloitin observoinnin kevätlukukaudella 2015. Seurasin orkesterin harjoituksia ja analysoin orkesterille tyypillisiä työtapoja, sisältöjä sekä sitä, onko toiminnassa vaikutteita jostain tietystä pedagogisesta suuntauksesta. Keskustelin orkesterin perustajan Sirpa Bergin kanssa ja keskustelujemme pohjalta tein tutkimukseni sisällön ja tutkimuskysymykset. Päätin observoinnin syyslukukauteen 2016.

Lähetin sähköpostilla kuudelle opettajalle kyselyn, jossa selvitin heidän näkemyksiään alkeisorkesterisoiton vaikutuksesta soittomotivaatioon ja lapsen luovuuteen. Neljä opettajaa vastasi kyselyyni. Käytän vastauksissa roolinimiä, jotta vastaajien henkilöllisyys ei paljastu. Opettajat, joita haastattelin, ovat Jyväskylän ammattiopiston soitonopettajia ja ovat työskennelleet soitonopettajina usean vuoden ajan.

Kahden opettajan kanssa kävin keskustelun, jonka pohjalta kirjoitimme vastaukset kysymyksiini. Opettajat, joille lähetin kysymykset, ovat mukana orkesterin toiminnassa, suunnittelussa ja toteutuksessa. Tutkimusaineistona on sekä sähköpostin välityksellä tehdyt kyselyt, että keskustelu kysymysten pohjalta.

Jyväskylän koulutuskuntayhtymä toteutti hankkeen ”*Kuntopuntarilla*” kohti uudistuvaa opsia 1.8.2014-31.12.2015, johon saatiin rahoitusta Opetushallituksesta. Hankkeen aikana otettiin käyttöön taiteen perusopetuksen oppilaille tarkoitettu itsearviointia ja palautteentoa mahdollistava INKA-kysely. Hanke kosketti Trombin toimintaa etenkin Noteflight- nuotinnusohjelman kautta, jonka käyttöön opettajia koulutettiin. Jyväskylän ammattiopiston

blogissa 25.8.2016 Pauliina Holm kirjoittaa hankkeesta seuraavasti:

Hanke kohdistui musiikkikasvatusteknologian, pedagogiikan ja arvioinnin kehittämiseen musiikin oppimisessa ja opettamisessa. Työryhmän jäsenet olivat taiteen perusopetuksen opettajat Jarmo Kivelä, Sampo Hankama, Sirpa Berg, Pekka Kilkki ja Olli Hirvanen ja koulutuspäällikkö Pauliina Holm.

Hankkeen aikana kehitettiin ja otettiin käyttöön taiteen perusopetuksen oppilaille tarkoitettu itsearvioinnin ja palautteenannon työkalu (INKA -kysely), joka toimii verkossa tietokoneella ja mobiilissa ja jota kehitetään edelleen yksilöllisen oppilasarvioinnin tueksi. Trombi -orkesterissa otettiin jaettu opettajuus käyttöön mm. Noteflight -nuotinnussivuston avulla. Yhteistoiminnallisten mobiilisovellusten sekä verkkopohjaisten oppimisympäristöjen kokeilua ja käyttöönottoa toteutettiin laajemmin työyhteisössä, esimerkiksi musiikin perusteiden opetuksessa Thetamusic -pelien ja Noteflight -nuotinnussivuston kanssa. Moni oppilaamme ja opettajamme oli kokeilemassa ja käyttöönottamassa näitä toimintatapoja. Hankkeen aikana pohdimme myös alustavaa suunnitelmaa taiteen perusopetuksen musiikin opintojen rakenteen (toteutussuunnitelma) ja arvioinnin uudistamiseksi (ns. moduulimalli). Tätä työtä on tarpeen jatkaa edelleen. (Holm 2016.)

Trombilaisille kysely tehtiin orkesteriharjoitusten aikana ja jokainen pienikin oppilas pystyi vastaamaan kyselyyn. Opettaja luki kysymykset ja oppilas ympyröi valitsemansa hymiön kuivastamaan vastaustaan.

6 Tutkimuksen tulokset

Tutkimuksen tulokset perustuvat opettajille tekemääni kyselyyn/haastatteluun sekä Jyväskylän ammattiopiston tekemään INKA-kyselyyn, jossa vastaajina olivat muun muassa trombilaiset.

Opettajille tekemäni haastattelun ja keskustelujen pohjalta selvisi, että kaikki opettajat ovat yhteissoiton kannalla ja kokevat sen hyvin tärkeäksi osaksi lapsen soitonopiskelua. Heidän mukaansa orkesterissa aloitteleva soittaja oppii monenlaisia taitoja, jotka tukevat lapsen kokonaisvaltaista kehitystä. Orkesterissa opitut taidot tukevat myös sellaisia taitoja, jotka ovat tärkeitä koulumaailmassa. Seuraavissa alaluvuissa kirjoitan opettajien näkemyksiä siitä, kuinka he kokevat Trombin vaikuttavan lapsen soittomotivaatioon ja luovuuteen, yhteisöllisyydestä sekä mahdollisista haasteista.

6.1 Yhteissoiton vaikutus lapsen soittomotivaatioon

Kaikki haastattelmani opettajat olivat sitä mieltä, että orkesterissa soittaminen vaikuttaa lapsen soittomotivaatioon. Tärkeät vaikuttavat tekijät ovat erityisesti soittokaverit ja konsertit, joissa orkesteri esiintyy. Oppilaat haluavat päästä osalliseksi jotakin suurta.

”Kun ryhmässä on 10 tai useampi soittajaa, ryhmän paine vaikuttaa positiivisesti lapsen soittomotivaatioon. Isossa ryhmässä on turvallinen olla. Kaverit ja etenkin sektiokaveri ovat iso motivaatiotekijä.” (Seija)

”Joskus voi motivoida se, kun näkee vieruskaverin soittavan mukana ja haluaa itse olla yhtä hyvä.” (Pekka)

”Orkesterissa soitto vaikuttaa positiivisesti lasten soittomotivaatioon, on kivaa soittaa yhdessä. Soittokaverit auttavat toisiaan ja yhdessä on helpompi opetella uusia asioita.” (Anneli)

”Kaverisuhteet säilyvät ja monet soittavat edelleen yhdessä. Tiedot ja taidot opitaan alkeisorkesterista yhdessä ja yhdessä jatketaan eteenpäin kohti seuraavaa orkesteria.. Vaikka kapellimestari vaihtuu, yhteys säilyy.” (Pirkko)

”Lapset saavat erilaisen näkökulman ja kokemuksen musiikista perinteiseen yksilösoittotuntiin verrattuna tällaisessa suuremmassa porukassa, joka on mielestäni tärkeä asia.” (Pekka)

Joillekin pienille oppilaille tunnin mittainen harjoitus on kuitenkin liian pitkä aika keskittyä. Orkesterikappaleiden harjoittelu omalla soittotunnilla on myös kivaa, koska orkesteriin on mukavampaa mennä, kun osaa oman stemmansa.

”Orkesterissa on ollut omissa oppilaissani myös sellaisia, jotka ovat kokeilleet jonkin aikaa ja todenneet sitten vanhempien kanssa, että 60 minuuttia on vielä liian pitkä aika keskittyä, vaikka koko aikaa ei soitetakaan.” (Pekka)

”Soittotunnilla omien Trombissa soittavien oppilaiden kohdalla olen huomannut, että Trombin kappa-leiden harjoittelu koetaan mielekkääksi koska on mukavampaa soittaa orkesterissa, jos osaa stemmansa.” (Anneli)

6.2 Yhteissoitto soitonopetuksen rinnalla

Haastattelemani opettajat olivat ehdottomasti sitä mieltä, että yhteissoitto on tärkeä osa soitonopiskelua yksilötuntien rinnalla, etenkin soittoharrastuksen alkuvaiheessa. Osa koki sen jopa tärkeimmäksi.

”Musiikki on kommunikointia ja ihminen on sosiaalinen olento. Orkesterissa nämä kummatkin puolet toteutuvat.” (Pekka)

”Orkesterissa tai muiden kanssa soittaessa pääsee heti kiinni musiikkiin, vaikka ei osaisi soittaa kuin muutaman äänen. Samalla oppii mm. kuuntelemaan muita soittajia, mikä on musiikissa todella tärkeää.” (Anneli)

”Yhteissoitto on ehdoton osa soittoharrastusta. Koen sen tärkeimmäksi.” (Seija)

Musiikin peruselementit, muiden soittajien ja ohjeiden kuuntelu ja kapellimestarin seuraaminen opitaan luontevasti orkesterissa soitettaessa. Kuulin myös tarinan tytöstä, joka kasvoi puolen vuoden aikana ujosta, arasta ja sulkeutuneesta soittajasta rohkeaksi ja itsevarmaksi soittajaksi. Hänen suurena tukenaan oli oma instrumenttiopettaja, joka oli mukana orkesteriharjoituksissa.

”Musiikista ei opi tiettyjä asioita soittamalla pelkästään yksin. Musiikin oppija joutuu yhteissoitossa käyttämään vielä enemmän korviaan ja reagoimaan muiden soittoon tai kapellimestariin.” (Pekka)

”Kuuntelun taito kehittyy huimasti ja monilla Trombi on ensimmäinen paikka, jossa pitää kuunnella muiden soittoa.” (Seija)

”Tärkeä tuki oma instrumenttiopettaja, jonka kanssa lapsi voi käydä läpi stemmoja ja opettaja muokkaa niitä tarvittaessa.” (Seija)

Trombin tyylinen orkesteritoiminta ei ole perinteistä orkesteritoimintaa ja kaikki instrumenttiopettajat eivät ole kyseisen tyylin kannalla eivätkä kannusta lasta osallistumaan. On sellaisia niin sanottuja vanhan kansan opettajia, jotka arvostavat perinteistä orkesteritoimintaa, johon saa mennä mukaan, kun soittotaidot antavat myöten.

”Trombiin voi tulla, vaikka ei saisi kunnolla ääntä omasta instrumentista. Vanhemmat tai opettaja eivät saa päättää, onko lapsi valmis orkesteriin. Lapsi saa päättää itse. Tässä orkesterissa mennään kokonaisvaltaisemmalla ajattelulla eteenpäin. Ei hinkata yksittäisiä asioita vaan lapsi kokee musiikin kokonaisvaltaisesti ja erilaisilla työtavoilla. Tässä ei ole rajoja.” (Seija)

6.3 Opettajien kokemukset

Opettajien yhteinen näkemys on, että lapset kokevat orkesterisoiton mielekkäänä ja positiivisena. Orkesterin ensimmäiset kerrat ovat jännittäviä, koska mukana on lapsia, joilla ei ole aikaisempaa kokemusta yhteissoitosta eivätkä he tiedä, kuinka siellä tulisi käyttäytyä ja toimia. Haastattelussa käy myös ilmi, että oppilaat saavat aivan itse valita, haluavatko he osallistua orkesteritoimintaan. Opettaja ei asetu esteeksi sille, jos oppilas haluaakin lopettaa. Laulaminen koetaan tärkeäksi osaksi harjoituksia, koska laulaminen on oppilaille hyvä tuki kaiken muun muusikkouden kehittämisessä. Opettajat korostivat myös äänetöntä oppimista, jatkuvaa havainnointia ja oivallusten tekemistä.

“ Olen saanut trombilaisista sellaisen kuvan, että he nauttivat yhdessä soittamisesta ja touhuamisesta. Harjoituksissa näkee yleensä vain iloisia kasvoja ympärillään...” (Anneli)

“Lapsi oppii, vaikka juoksee ympyrää melkein koko harjoitusten ajan, saattaa oppia jopa eniten. Oppijoita ja persoonia on niin paljon erilaisia.” (Seija)

“Ei mene kauaakaan, että lapset pääsevät toimintaan mukaan ja homma alkaa toimia. Lapset ovat innostuneita ja parhaita ovat lasten tekemät oivallukset.” (Seija)

6.4 Ongelmia ja haasteita lasten orkesteritoiminnassa

Lasten sinfoniaorkesterin haasteiksi opettajat mainitsevat ohjelmiston kokoamisen. On haastellista löytää soitettavaa, mikä on mielekästä sekä 5-vuotiaalle että 10-vuotiaalle. Myös keskittymiskyky on erilainen jokaisella lapsella.

“Keskittymiskykyä harjoitellaan, monet jotka ovat alkuvaiheessa olleet levottomia, oppivat pikkuhiljaa pidempään soittoaikaan kuin soittotunnilla.” (Pekka)

“Ei voida olettaa, että 5-vuotias lapsi jaksaa kuunnella ja keskittyä samalla tavalla kuin 10-vuotias.” (Pirkko)

“Tärkeää on hyvä suunnittelu ja harjoitusten organisointi. Orkesterin ikäjakauma on melko suuri, niin se tuo haastetta. Täytyy huomioida lasten ikä ja kehitysvaihe sekä eri persoonallisuudet.” (Seija)

“Opetustyyli täytyy olla napakka ja harjoituksissa ei saa olla tyhjää tilaa. Harjoituksissa toimitaan samalla tavalla kuin muskarissa, opettajan täytyy olla jatkuvasti askeleen edellä.” (Seija)

“Orkesterissa on eritasoisia soittajia ja siksi kirjoitamme sovitukset itse ja Trombilaisten kanssa sävellämme myös. Olemme saaneet kaikki innostumaan yhteisestä toiminnasta, vaikka ikäeroa saattaa olla yli viisi vuotta.” (Anneli)

Haasteeksi koetaan myös se, että kaikki opettajat eivät sitoudu tarpeeksi toimintaan. Olisi tärkeää, että jokaisen soittajan oma instrumenttiopettaja olisi mukana toiminnassa, jotta hän voisi vaikuttaa stemmojen sovittamiseen juuri tämän oppilaan tarpeen mukaan. Lapsen on myös mukavampi tulla harjoituksiin, jos stemmoja on katsottu omalla soittotunnilla.

“Kollegoiden täytyy myös sitoutua toimintaan, samoin esimiehen.” (Seija)

6.5 Trombi lapsen luovuuden tukijana

Luovuutta Trombi tukee opettajien mukaan monella tapaa hyvin. Tarinasäveltäminen on yksi tärkeä menetelmä. Se auttaa lapsia keksimään omia sanoituksia ja sävellyksiä sekä eläytymään omaan tekemiseen. Se on lapsista mukavaa. Myös lasten omaa ilmaisua on tuettu jokaisessa harjoituksessa.

“Sävellykset tarinoiden avulla ovat musiikillista luovuutta parhaimmillaan. Lapsilla riittää kyllä ideoita ja he ovat luovia luonnostaan, kun siihen annetaan mahdollisuus.” (Pekka)

“Lapset elävät hetkessä ja lapsen maailmaan kuuluu luontaisesti luovuus sekä kasvaminen. Tarinasävellyks opettaa lapselle soittajan taipaleen alkumetreiltä lapsen maailmalle vieraan pidemmän aikajanan oman tekemisen kautta. Ensimmäinen syntyy kuvat ja aiheet, sitten sanat ja rytmit, ja seuraavaksi melodiat ja harmoniat. Lapset ovat alusta loppuun mukana prosessissa. Kappaleita lauletaan, stemmoja harjoitellaan, harjoitellaan yhdessä ja esiinnyttään konsertissa. Näin pitkstä oppimisprosessista jää kollektiivinen muisto, nuotti, mahdollisesti videotallenne ihan ikiomasta biisistä. Luova menetelmä on viety pisteeseen, jossa lapsi on mukana alusta lähtien. Hän luo täysin itse. Tämä on kokonaisvaltaista lasten luovuuden ryöstöviljelyä.” (Seija)

“Soittaessa ja esiintymisessä tarvitaan myös luovuutta, olen tietoisesti yrittänyt vapauttaa lasten jännitystä omaa ilmaisuaan kohtaan jokaisessa harjoituksessa. Syksyisin aloitamme harjoitukset ilman soittimia tutustumalla toisiimme ja se on onnistunut hienosti ja viimeistään kevätlukukaudella kaikki uskaltavat jo olla vapaasti harjoituksessa ja ilmaista itseään monilla eri keinoilla.” (Anneli)

“Tarinasäveltäminen on tuonut lisää motivaatiota harjoitteluun.” (Anneli)

6.6 Vuorovaikutuksen ja yhteistoiminnallisuuden merkitys

Trombin toiminta-ajatus perustuu pitkälti yhteistoiminnallisuuteen ja vuorovaikutukseen. Orkesterissa tehdään yhdessä paljon asioita säveltämisestä konserttien valmistamiseen. Yhdessä tekeminen on mahdollistaa tämänkaltaisen toiminnan. Myös opettajien välinen yhteistyö on erittäin tärkeässä osassa.

“Parhaimmillaan yhteistoiminnallisuus lisää me-henkeä, joka on tärkeä orkesterin jatkuvuuden ja soitto-motivaationkin kannalta.” (Pekka)

Orkesterissa pääsee soittamaan sekä isompien soittajien että opettajien kanssa, joten oppiminen on monitasoista.

6.7 Observoinnin tulokset

Tehdessäni tätä työtä käsitykseni ja odotukseni yhteismusisoinnin tärkeydestä ja merkityksestä kasvoivat entisestään. Pääsin seuraamaan harjoituksia ja käymään mielenkiintoisia keskusteluja opettajien kanssa. Kaikilla opettajilla oli yhteinen mielipide siitä, että yhteismusisointi on tärkeää ja sitä tulisi ehdottomasti olla muun soitonopetuksen tukena. Niin kuin yksi opettaja mainitsikin, jos lapsi ei soita orkesterissa, yhteismusisointia järjestetään muulla keinolla, kuten duettona toisen saman instrumentin soittajan kanssa tai säestyssoittimen kanssa.

Orkesteri toimii erinomaisin periaattein sen suhteen, kuinka orkesterissa kohdellaan pieniä aloittelevia soittajia. En ole huomannut, että kenellekään olisi harjoituksissa tullut tunne, ettei kuulu joukkoon tai kokisi olevansa huono soittaja. Orkesterissa on hyvin kannustava ja hyväksyvä ilmapiiri. Välillä soittimet eivät soi hyvin ja vire on epävireinen, mutta se ei haittaa. Virettä korjataan, yritetään uudestaan ja kun saadaan onnistuminen, soittaja kyllä kuulee kapellimestarin ja muiden mukanaolevien opettajien kehuja. Seuratessani harjoituksia, minua ilahdutti suunnattomasti lasten tekemät havainnot harjoitusten aikana. Yksi soittaja huomasi, että kun kapellimestarin käsi nousee alhaalta ylös, tulee ykkösisku. Siitä tietää milloin ollaan tahdin alussa, jos tipahtaa kyydistä. Myös kiinnostus muiden soittajien instrumentteihin oli vahva ja jos haluaa, niin on mahdollisuus kokeilla sitä. Tietenkin instrumentin omistajan luvalla.

Tarinasäveltämistä oli ilo olla seuraamassa. Lapset keksivät innoissaan sanoituksia piirtämien kuviansa perusteella. Ja kun kuuli lopputuloksen konsertissa, oli se jotain hienoa. Lasten into konsertin loputtua oli käsin kosketeltavissa. Mielestäni silloin viimeistään tavoite musiikin lumosta ja soittamisen ilosta toteutui. Huomasin myös opettajien, erityisesti Sirpa Bergin kasvoilla sellaisen hymyn, että hän oli hyvin ylpeä pienistä soittajistaan ja siitä, kuinka he ylittivät itsensä ja omat pelkonsa.

Tutkimusta tehdessäni minulle selkeni se, kuinka paljon lasten omat instrumenttiopettajat joutuvat tekemään töitä sen eteen, että soittajat saavat sopivat stemmat. Ja kuinka sitovaa orkesteritoiminta on opettajille, johon heidän tulisi sitoutua koko vuodeksi. Harjoitusten rakenteen tulee olla hyvin suunniteltu, jotta kaikki jaksavat keskittyä koko 60 minuuttia ja pienille soittajille se on hyvin pitkä aika.

6.8 INKA-tutkimuksen tulokset

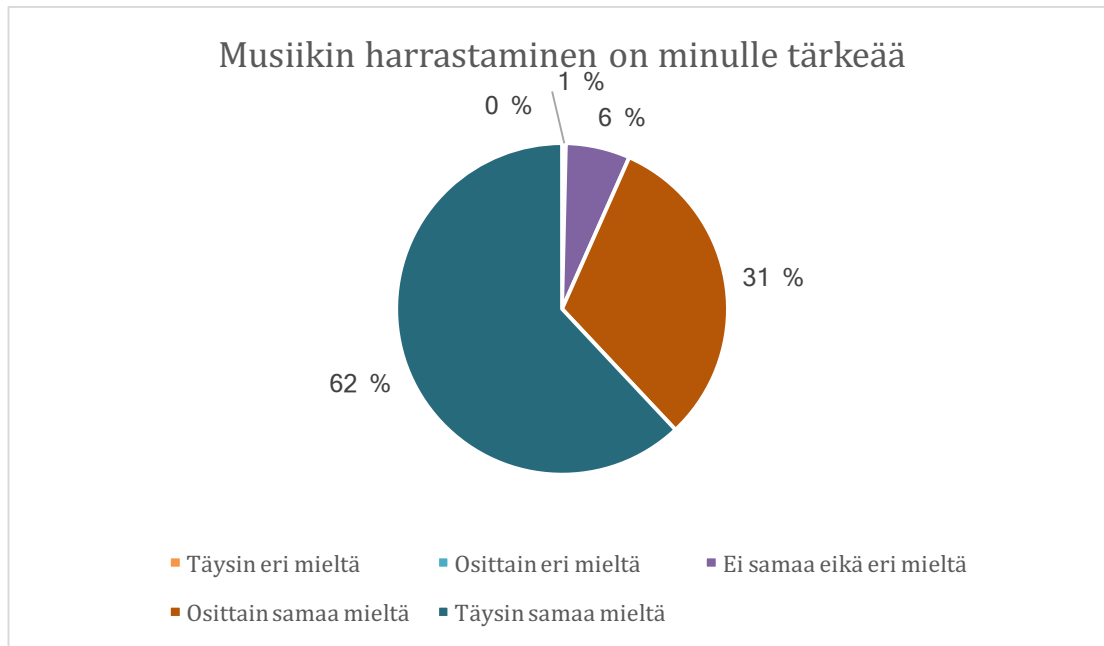
Sain tutkimukseeni Jyväskylän ammattiopiston tekemän INKA-tutkimuksen, josta pystyn analysoimaan yhteissoittoon ja orkesteritoimintaan liittyviä tuloksia. Kyselyn alla oli vapaata tilaa sanallisille vastauksille. Kysymys oli ”Mitä muuta haluaisit sanoa musiikin harrastuksestasi?” Sanallisia vastauksia olen koonnut kaavioiden alle.

Kyselyyn vastasi 271 musiikkikoululaista, joista osa soittavat lasten sinfoniaorkesteri Trombissa. Tarkkaa trombilasten lukumäärää en pysty taulukon perusteella määrittelemään, mutta suuntaa antavaa dataa taulukosta pystyy tulkitsemaan. Kyselyyn vastattiin viisiportaisella Likert-asteikolla:

- 1= täysin eri mieltä
- 2= osittain eri mieltä
- 3= ei samaa eikä eri mieltä
- 4= osittain samaa mieltä
- 5= täysin samaa mieltä

Tutkimuksessa kuusi kysymystä kosketti orkesteritoimintaa ja yhteissoittoa. Selkeästi suurin joukko oli sitä mieltä, että musiikin harrastaminen on heille tärkeää. Vastaajista 169, eli 2/3

oli täysin samaa mieltä siitä, että musiikin harrastaminen on tärkeää. 85 vastaajista, eli lähes 1/3 oli osittain samaa mieltä. Vastaajista kukaan ei ollut täysin eri mieltä.

Kuvio 1 Musiikin harrastaminen N=271

”Musiikki saa ajatukset hyvin muualle.”

”Ihanaa tämä on ☺”

”musiikki on osa minua, se on enemmän kun tärkeää,”

”Se on tosi kivaa ja suosittelen mitä lämpimämmin kaikille yhtään siitä kiinnostuneille. Olen hyvin tyytyväinen siihen.”

”Musiikki pitää minut virkeänä ja iloisena.”

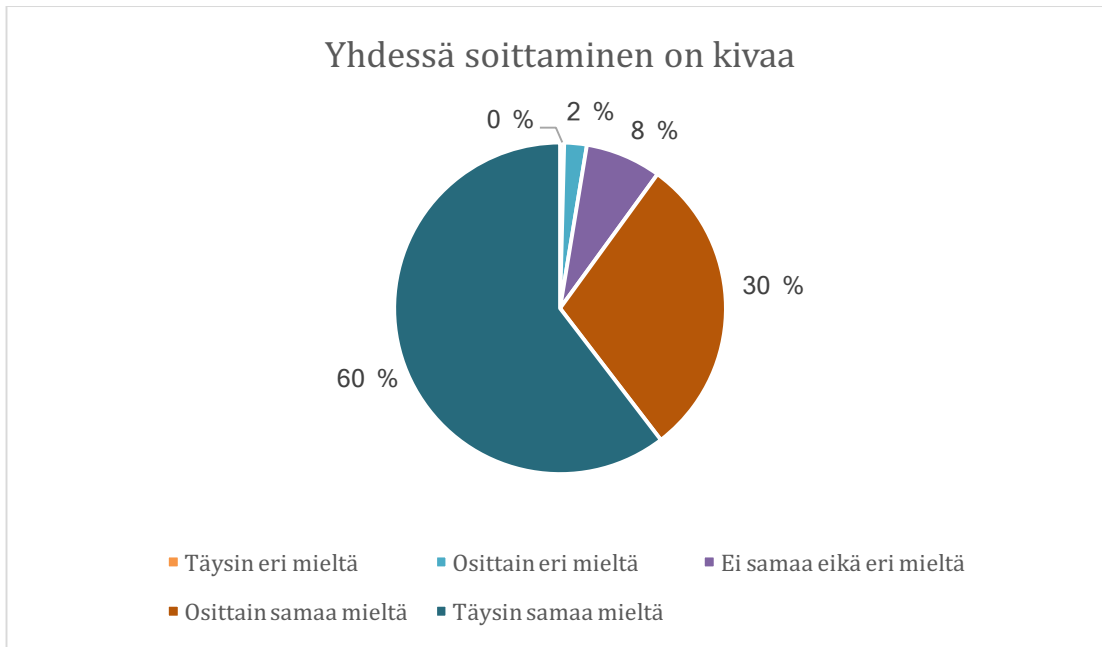
”Soittaminen on kivaa ja siitä on minulle paljon hyötyä.”

”Olen saanut musiikin avulla uusia ystäviä.”

”Koulussa on hyötyä, että osaa soittaa soitinta.”

Edellä olevat sitaatit on poimittu INKA-kyselyn aineistosta eikä avovastauksissa näy vastaajan sukupuolen tai iän kertovia tunnistetietoja. Suurin osa vastaajista koki, että musiikin harrastaminen on tärkeää. Se osoittaa sen, että orkesteriharjoituksissa on kivaa ja se motivoi lapsia harjoittelemaan ja harrastamaan musiikkia.

Yhteissoittoon liittyvä kysymys oli työni kannalta merkittävä. Tulos oli huikea, sillä vastaajista 163 eli 60,4% olivat sitä mieltä, että yhdessä soittaminen on kivaa. Vastaajista 80 eli 29,6% olivat osittain samaa mieltä. Selkeästi suurin osa, 90% vastaajista olivat osittain tai täysin samaa mieltä. Vastaajista ainoastaan yksi vastasi, ettei pidä yhdessä soittamisesta.

Kuvio 2 Yhdessä soittaminen on kivaa N=271

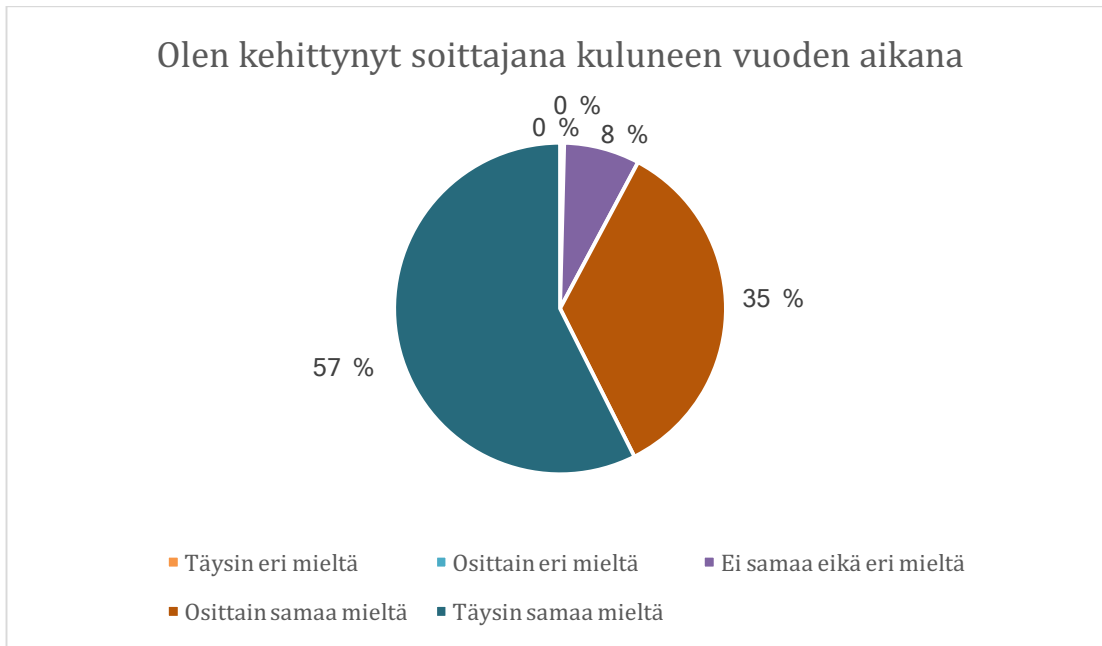
Luku oli korkea, mistä voi päätellä sen, kuinka tärkeänä ja mielekkäänä lapset kokevat yhteissoiton. Lapset kokevat, että yhdessä soittaminen on kivaa.

”Soittaminen on kivaa ja olen oppinut paljon sekä soittotunnilla että orkesterissa.”

”Musaleiri on ihan paras ja sen jälkeen orkesteri.”

”Soittotunnilla opin paljon uusia asioita ja orkesterikin on kivaa.”

Vastaajista 155 eli lähes 3/5 oli täysin samaa mieltä siitä, että ovat kehittyneet soittajana kuluksen vuoden aikana. 94 vastaajaa eli reilu 1/3 oli osittain samaa mieltä. Ainoastaan yksi vastaajista oli täysin eri mieltä. Koska yhteissoitto koetaan mielekkäänä ja tärkeänä, on sillä varmasti vaikutusta lapsen kehitykseen soittajana. Orkesteri harjoittelee 60 minuuttia viikossa, jonka aikana lapsi oppii monenlaisia taitoja liittyen omaan muusikkouteen ja yhteisöllisyyteen.

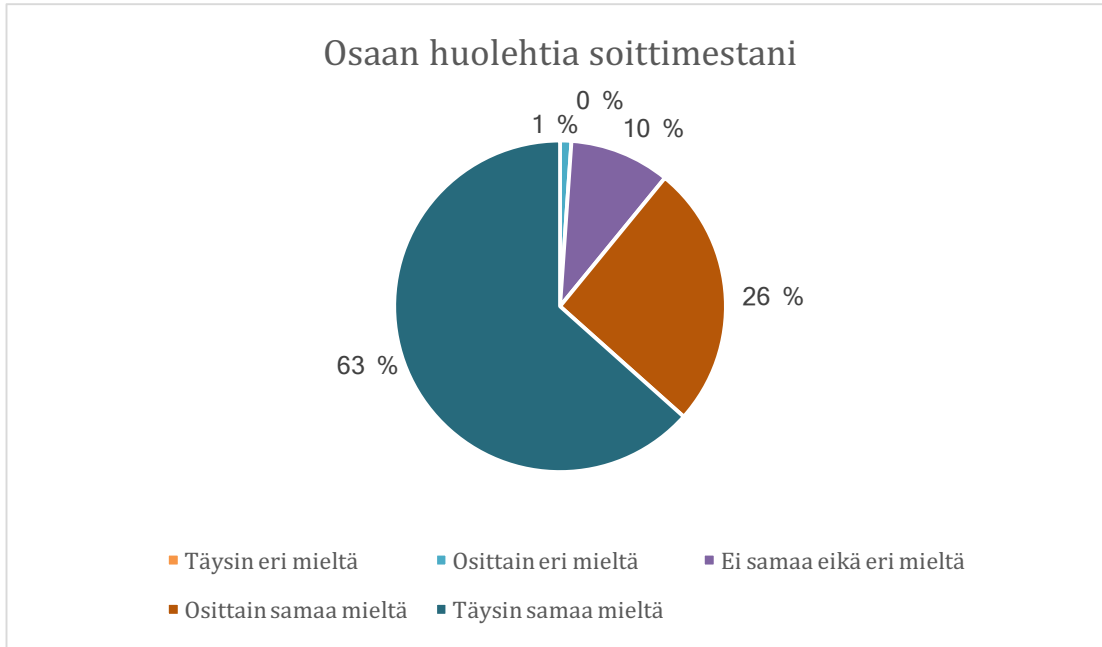
Kuvio 3 Olen kehittynyt soittajana kuluneen vuoden aikana N=271

”Ainakin äiti ja isä sanovat, että olen kehittynyt vuoden aikana.”

”Soittooni on tullut lisää varmuutta ja on kiva huomata, kun edistyy.”

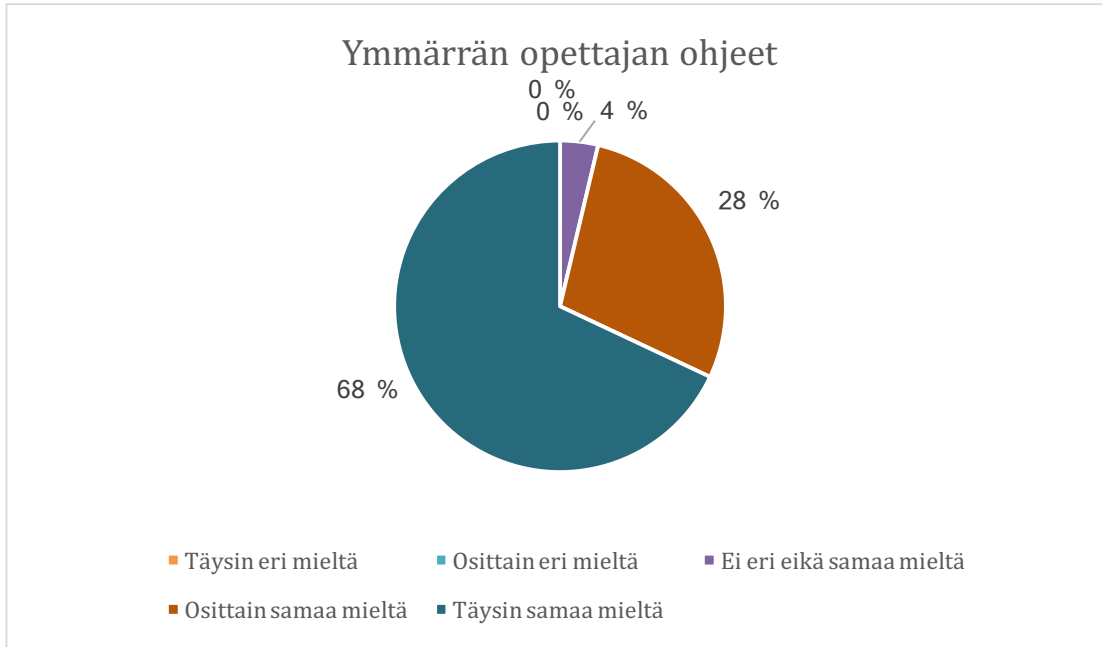
”Viime vuonna meillä alkoi nokkahuilu koulussa. Soittaminen on ollut helppoa, koska käyn toisen tunnin soittotunnilla.”

Omasta soittimesta huolehtiminen on tärkeä osa orkesteritoimintaa. Vastaajista 168, lähes 2/3 oli täysin samaa mieltä siitä, että osaavat huolehtia omasta soittimestaan. 68 vastaajaa, eli neljäsosa vastaajista oli osittain samaa mieltä. Kukaan ei ollut täysin eri mieltä. Orkesterissa soittimet viritetään itse, tietenkin opettajan avustuksella, mutta lapset kuuntelevat virettä ja antavat oman mielipiteensä, jos kuulevat vireen. Harjoitusten jälkeen jokainen soittaja huolehtii soittimen kasauksesta ja puhaltajat kuivaavat oman instrumenttinsa. Myös nuoteista huolehditaan itse.

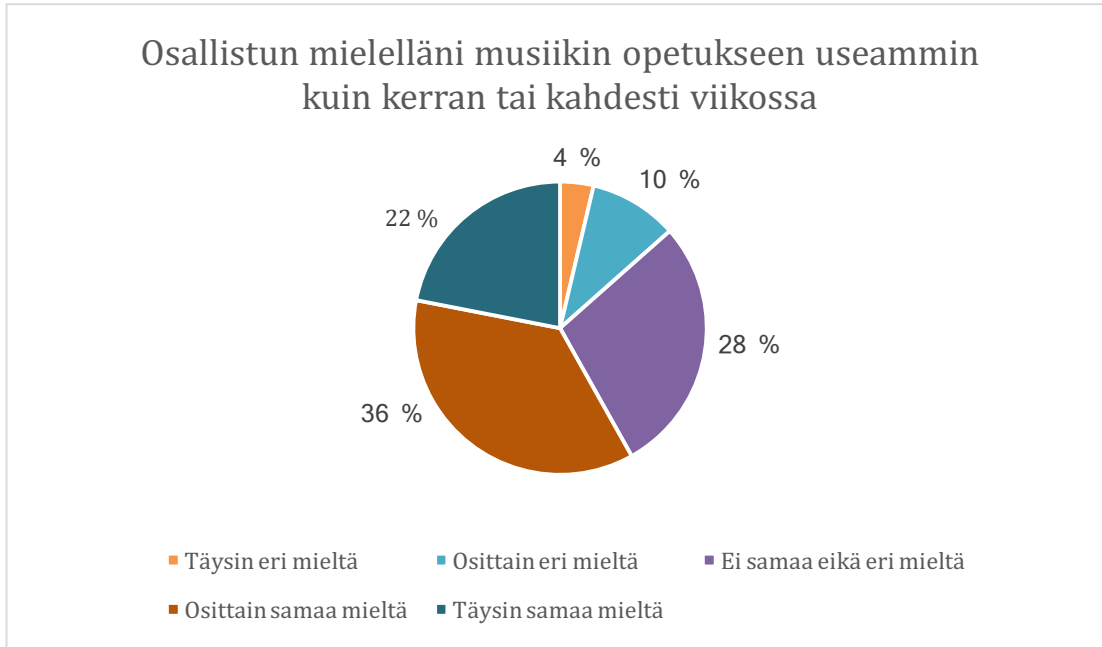
Kuvio 4 Osaan huolehtia soittimestani N=271

183 vastaajaa, eli runsas 2/3 oli täysin samaa mieltä siitä, että ymmärtävät opettajan ohjeet (ks. kuvio 5). 76 vastaajaa, eli vajaa 1/3 oli osittain samaa mieltä. Kukaan ei ollut täysin tai osittain eri mieltä. Tätä taitoa harjoitellaan Trombissa jokaisella harjoituskerralla. Harjoitteluaan seuraamaan kapellimestaria ja kuuntelemaan ohjeita. Trombin harjoituskerta pitää sisälleen paljon muutakin tekemistä kuin soittaminen, ohjeiden kuunteleminen ja opettajan seuraaminen ovat erittäin tärkeitä. Se on myös yksi Trombin haasteista suuren ikäjakauman vuoksi.

Kuvio 5 Ymmärrän opettajan ohjeet N=271

Kaikkein tasaisemmin vastaukset jakoutuivat harjoituskertaan liittyvään kysymykseen: Osallistun mielelläni musiikinopetukseen useammin kuin kerran tai kahdesti viikossa. Vastaajista 54, eli runsas 1/5 oli täysin samaa mieltä, 89 eli lähes 3/5 osittain samaa mieltä, 70 eli 28,5% eivät olleet samaa eikä eri mieltä, 24 eli 9,8% osittain eri mieltä ja 9 eli 3,7% täysin eri mieltä. Tästä voi päätellä, että osa lapsista saattaa kokea liian raskaana sen, että osallistuu orkesteriin oman soittotunnin lisäksi. Etenkin jos lapsi osallistuu myös musiikin teorian opetukseen.

Kuvio 6 Osallistun mielelläni musiikin opetukseen useammin kuin kerran tai kahdesti viikossa N=271

7 Pohdinta

Sekä opettajien kokemusten pohjalta, että lasten vastausten perusteella yhteissoitto on tärkeässä osassa lasten soittoharrastusta ja antaa uudenlaista näkökulmaa sekä motivaatiota musiikin opiskeluun ja harjoitteluun. Monipuolisilla työtavoilla Trombi tukee lapsen luovuutta ja antaa mahdollisuuden lapsen oman luovuuden kukan puhkeamiselle. Yksi opettajista kuvaili erinomaisesti Trombia luovuuden tukijana: Tämä on lapsen ryöstöviljelyä parhaimmillaan. Opettajilla on hyvin tärkeä rooli lapsen musiikkiharrastuksen alkuvaiheessa ja heidän tulee hyväksyä erilaiset oppijat osaksi orkesteria. Opettajalla on myös vanhempien lisäksi suuri vaikutus lapsen soittomotivaatioon ja innokkuuteen. Orkesterin toiminta tulee suunnitella niin, että lapset tuntevat olonsa turvalliseksi ja hyväksytyiksi sillä soittotaidolla, joka heillä sillä hetkellä on. Tämä vaatii sen, että opettaja tietää lapsen senhetkisen kehitysvaiheen ja tietää, kuinka sitä tuetaan musiikin avulla ja mitkä ovat oppimisen edellytykset. On myös hyvin tärkeää, että oppilas kokee opettajan kuuntelevan häntä ja että oppilas ymmärtää opettajan ohjeet. Tässä tutkimuksessa selvisi, että selkeästi suurin osa koki ymmärtävänsä opettajan ohjeet. Trombin tyyllisessä orkesterissa on hyvä, että harjoituksissa on monta opettajaa mukana, jotta lapsella on mahdollisuus kysyä, jos ei ymmärrä ohjeiden antoa tai oman instrumentin kanssa on epäselvyyttä. Tämä on myös osa vuorovaikutustaitojen opettelua sekä yhteisöllisyyden luomista. Vuorovaikutus ja sen merkitys osoittautuivat hyvin tärkeäksi osaksi orkesteritoimintaa. Opettajat kokivatkin, että vuorovaikutus näkyy jokaisessa harjoituksessa, sekä lasten kanssa että opettajien välillä.

Tässä vaiheessa soittoharrastusta arviointi on myös merkittävässä osassa. Opettajien olisikin tärkeää antaa myönteistä ja kannustavaa palautetta aloittelevalle soittajalle, jotta soittointo säilyy ja motivaatio musiikin harrastamiseen kasvaa. Observoinnin ja opettajien haastattelujen perusteella juuri sanallinen arviointi toteutuu Trombissa hyvin. Koska yhteissoitto koetaan tärkeäksi osaksi soittoharrastusta, ovat arviointi, vuorovaikutus ja yhteisöllisyyden kokeminen varmasti syitä siihen.

Orff-pedagogiikasta nostan esiin laulamisen ja sen merkityksen. Laulaminen on yksi herkimmistä ja monipuolisimmasta ilmaisun välineistä ja niin kuin muutamat opettajat mainitsivatkin, sille tulisi antaa tilaa ja huomiota. Laulamisen ja musiikkiliikunnan kautta lapsi oppii

kokonaisvaltaisesti musiikkia ja se helpottaa soittamaan oppimista. Tutkimusta tehdessäni huomasin, että musiikkiliikunta ja luova toiminta ovat lapsille hyvin mielekästä toimintaa.

Orkesterin toimintaa tutkiessani, löysin siitä paljon yhteyksien Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin 2014. Orkesterissa soittaminen ja ylipäänsä yhteissoitto valmistaa tärkeitä taitoja, jotka antavat valmiuksia koulumaailmaan ja esittelemäni tutkimus puhui tulosten puolesta. Avasin myös Taiteen perusopetussuunnitelman perusteita 2005 yhteissoiton osalta. Mielenkiinnolla odotan, mitä uusi tekeillä oleva Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet kertoo yhteissoitosta ja kuinka sen toimintaa tuetaan.

Suunnitellessani tätä tutkimusta ja pyytäessäni tutkimuslupaa olin siinä tiedossa ja oletuksessa, että INKA-tutkimuksesta selviää tarkempia tietoja juuri trombilaisista osalta. Nyt vastaajia oli 271 koko musiikkikoulusta, josta osa oli trombilaisista vastauksia. Jos olisin tiennyt tämän tutkimusta aloittaessani, olisin ehdottomasti tehnyt oman kyselyn kohdistettuna juuri trombilaisille.

Aihe olisi hyvin otollinen jatkotutkimuksille, etenkin lasten näkökulmasta katsottuna. Jatko-tutkimuksena voisi esimerkiksi vertailla soittajien soittokokemuksia eri vuosilta, koska trombilaiset siirtyvä noin kahden vuoden osallistumisen jälkeen toiseen orkesteriin ja Trombiin osallistuu uudet aloittelevat soittajat. Tämän tekemäni tutkimuksen pohjalta jatkossa olisi mielenkiintoista selvittää, kuinka trombilaiset kokevat esimerkiksi tarinasäveltämisen, mikä on hyvin merkittävässä osassa orkesterin toimintaa. Olisi myös mielenkiintoista selvittää, kuinka lapset kokevat esiintymisen konserteissa ja valmistautumisen konserttiin.

Tehdessäni tätä tutkimusta vakuutuin entistä enemmän siitä, kuinka paljon yhteissoitto vaikuttaa lapsen koko soittoharrastukseen ja soittomotivaatioon. Tutkimus osoittaa, että yhteissoitossa saadaan korvaamattomia yhteenkuulumisen ja onnistumisen kokemuksia ja kokemusta siitä, että voi omalla panostuksellaan vaikuttaa johonkin suureen kokonaisuuteen. Yhteissoitto avartaa lapsen sosiaalista elämää ja vuorovaikutustaitoja muiden lasten kanssa. Musiikkikasvattajana ja soitonopettajana aion kannustaa oppilaitani yhteissoiton maailmaan saamaan niitä kokemuksia ja elämyksiä, joita yhdessä soittaminen parhailaan tuo.

Juuri tutkimuksen päätyttyä lasten sinfoniaorkesteri Trombissa tehtiin hallinnollisista syistä muutoksia, jolloin Sirpa Berg jätettiin tahtomattaan orkesteritoiminnan ulkopuolelle. Sirpan tilalle tuli toinen opettaja, joka vastaa Sirpan tehtävistä orkesterissa. Sirpan jättäminen orkesterin ulkopuolelle aiheutti sekä orkesterilaisten vanhemmissa että trombilaisissa suurta ihmetystä ja pettymystä. He miettivät, kuinka saisivat Sirpan toimintaan takaisin. He harkitsivat jopa lehden yleisöostolle kirjoittamista. Sitä, tuleeko kirjoitus lehteen, ei tutkimuksen aikana selvinnyt. Kevätlukukauden 2017 orkesteri toimii sillä samalla periaatteella, jonka Sirpa Berg on luonut, mutta seuraavista lukuvuosista ei ole tietoa.

Lähteet

- Aho, K. (10.2.2013). Musiikin harrastaminen ja lasten henkinen kehitys. Haettu 7.2.2017 osoitteesta <http://www.peda.net/veraja/piesko/suomiopisto/tutkimustietoa>
- Ahonen, K. (2004). Johdatus musiikin oppimiseen. Helsinki : Finn Lectura 2004.
- Anttila, M. & Juvonen, A. (2002). Kohti kolmannen vuosituhatvuotisen musiikkikasvatusta. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Berg, S. (2017). Soitto soi ja laulu raikaa. Haettu 7.2.2017 osoitteesta <http://www.sirpaberg.net/menetelma.html>
- Bruner, J.(1973). The growth of representational processes in childhood. Teoksessa J. Anlin (toim.) Beyond the information Given: Studies in the Psychology of Knowing. New York. W.W. Norton.
- Campbell, P.S. (1998). Songs in Their Heads. Music and Its Meanings in Children's Lives. New York: Oxford University Press 1998.
- Hakomäki, H. (2007). Tarinasäveltämisen taito. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hakomäki, H. (2017). www.tarinasaveltaminen.fi. Haettu 10.1.2017 osoitteesta <http://www.tarinasaveltaminen.fi/index.php?pinc=11>
- Hellström, M., Johnson, P., Leppilampi, A. & Sahlberg, P. (2015). Yhdessä oppiminen: Yhteistoiminnallisuuden käytäntö ja periaatteet. Helsinki : Into 2015.
- Holm, P. 26.8.2016 KUNTOPUNTARILLA KOHTI UUDISTUVAA OPSIA. Haettu 15.2.2017 osoitteesta <http://blogit.jao.fi/opsistakeikkaan/2016/08/25/kuntopuntarilla-kohti-uudistuvaa-opsia/>
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2009). Tutki ja kirjoita. Helsinki : Tammi 2009.
- Hongisto-Åberg, M., Lindeberg-Piiroinen, A. & Mäkinen, L. (2001). Hip hoi, musisoi! Musiikki varhaiskasvatuksessa (4.painos). Helsinki: Fazer.
- JAO (2015). Musiikki ja tanssi harrastuksena. Haettu 18.4.2015 osoitteesta <https://www.jao.fi/fi/Musiikki-ja-tanssi-harrastuksena/Musiikki/Orkesterit-ja-laulustudio/Trombi>
- JAO (2016). Kuntopuntarilla kohti uudistuvaa opsia. Haettu 7.2.2017 osoitteesta <http://blogit.jao.fi/opsistakeikkaan/2016/08/25/kuntopuntarilla-kohti-uudistuvaa-opsia/>
- Järvelä, M. (2014) Näppäripedagogiikka. [Kaustinen] : Kansanmusiikki-instituutti cop. 2014.

Kivelä, J. 27.5.2015. Trombin kevät. Haettu 1.6.2015 osoitteesta
<http://blogit.jao.fi/opsistakeikkaan/author/kiveljar/>

Kivelä-Taskinen, E. & Setälä, H. (2006). Rytmikylpy (2.painos). Helsinki: Edita Prima Oy.

Kosonen, E. (2010). Musiikkiharrastusten motivaatio. Teoksessa J. Louhivuori & S. Saarikalio (toim.) Musiikkipsykologia. Jyväskylä : Atena. 295–309.

Kosonen, E. (2001). Mitä mieltä pianonsoitosta? 13–15-vuotiaiden pianonsoittajien kokemuksia musiikkiharrastuksestaan. Jyväskylän yliopisto. Musiikin laitos. Studies in the Arts 79.

Lappalainen, S. (1997). Lasten soittoharrastus – iloa ja riemua vai itkua ja hammasten kiristystä? Helsingin yliopisto. Sosiologian laitos. Pro gradu -tutkielma.

Ouakrim-Soivio, N. (2016). Oppimisen ja osaamisen arviointi. Helsinki : Otava.

Peltonen, M. & Ruohotie, P. (1992). Oppimismotivaatio. Aavaranta-sarja. Keuruu: Otava.

Ruokonen, I. (2001). Äänimaisemia ja ilmaisun iloa musiikin kielellä. Teoksessa Karppinen, S., Puurula, A. & Ruokonen, I. (toim.), Taiteen ja leikin lumous. Helsinki: Finn Lectura 2004. 120-143.

Ruokonen, I. (2016). Esi- ja alkuopetuksen didaktiikka. Helsinki : Oy Finn Lectura Ab.

Tuovila, A. (2003). ”Mä soitan ihan omasta ilosta!” Pitkittäinen tutkimus 7–13-vuotiaiden lasten musiikin harjoittamisesta ja musiikkiopisto-opiskelusta. Helsinki: Sibelius Akatemia. DocMus-yksikkö. Studia Musica 18. Stakes: Lapset kertovat.

Suni, R. (2006). Viulistien yhteissoiton merkitys ja sen vaikutus motivaatioon. Jyväskylän yliopisto. Musiikin laitos. Pro gradu –tutkielma.

Uusikylä, K. (2012). Luovuus kuuluu kaikille. Jyväskylä: PS-kustannus.

Uusikylä, K. (2001). Lapsen luovuus elää vapaudessa. Teoksessa Karppinen, S., Puurula, A. & Ruokonen, I. (toim.), Taiteen ja leikin lumous. Helsinki: Finn lectura. 2001. 14-22.

Uusikylä, K. & Piirto, J. (1999). Luovuus. Taito löytää, rohkeus toteuttaa. Jyväskylä: WSOY.

Liite 1 Haastattelurunko opettajille

1. Miten soittaminen lasten sinfoniaorkesteri Trombissa vaikuttaa lapsen soittomotivaatioon?
Miten motivaatio eroaa soittotuntien motivaatiosta?
2. Koetko yhteissoiton tärkeäksi osaksi lapsen soittoharrastusta? Miksi?
3. Kuinka pienet lapset kokevat orkesterisoiton? Ovatko he motivoituneita? Innostuneita?
4. Mitä ongelmia tai haasteita pienten lasten orkesterissa on?
5. Kuinka Trombi tukee lapsen luovuutta?
6. Kuinka suuri merkitys vuorovaikutuksella ja yhteistoiminnallisuudella on lastenorkesterin toiminnassa?